Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

ХАЛҚ СЎЗИ

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ГАЗЕТАСИ

1998 йил 20 февраль жума

Сотувда эркин нархда

№ 38 (1819)

РЕСПУБЛИКА ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА

МУАММОЛАР МУҲОКАМА ҚИЛИНДИ

Вазирлар Маҳкамасида 19 февралда хусусийлаштирилган корхоналарнинг иши ва республика фонд бозорига четдан инвесторларни, жумладан, хорижий инвесторларни жалб этиш учун шарт-шароит яратиш масалаларига бағишланган кенгаш бўлди.

Кенгашни Ўзбекистон Бош вазири Ў.Султонов бошқарди.

Унда вазирликлар, идоралар, концернлар, корпорациялар ва уюшмаларнинг раҳбарлари, Вазирлар Маҳкамасининг масъул ходимлари, хусусийлаштирилган корхоналарнинг, бозор тузилмаси муассасаларининг раҳбарлари иштирок этди.

Кенгаш иштирокчилари корхоналарни акциялаш натижалари тўғрисидаги ахборотни тингладилар. Давлат мулки бўлган иншоотларни хусусийлаштириш чоғида ижобий натижаларга эришилгани айтилди: мамлакатда кўп укладли иқтисодиёт шаклланмоқда, мулкни қайта тақсимлаш жараёни бормоқда, мулкдорлар синфи вужудга келмоқда, ишлаб чиқаришни бошқариш тизими ўзгармоқда.

Бироқ бу ишда ҳали бир қанча жиддий камчиликлар мавжуд. Кўп ҳолларда корхоналарнинг раҳбарлари акциялаш жараёнларида, инвесторларни жалб этишда етарли фаоллик кўрсатмаяпти. Хусусийлаштиришга расмиятчилик билан ёндашиш ҳоллари ҳам тез-тез учрамоқда. Бу эса ишлаб чиқариш самарадорлигига салбий таъсир қилмоқда. Мулк шакли ўзгарган корхоналар фаолияти четдан инвесторларни жалб этиш тартибига муайян ўзгартишлар киритиш зарурлигини кўрсатмоқда.

Кенгашда бу тартибни такомиллаштириш, биринчи навбатда фонд бозорига чиқариладиган акцияларнинг дастлабки савдосидан акциядорлик корхоналари манфаатдорлигини ошириш хусусида аниқ таклифлар айтилди.

Кенгашда Бош вазир ўринбосари В. Чжен, Вазирлар Маҳкамаси ахборот-таҳлил бошқармаси бошлиғи Г. Саидова сўзга чиқди.

(ЎзА)

АЙЛАНАДИ СОАТ МИЛЛАРИ

ПАЙШАНБА ХАБАРЛАРИ

• ЁШАРИШ

МЕЪМОР-УСТАЛАР ҲИММАТИ

Челак туманидаги Хартанг қишлоғида жойлашган имом ал-Бухорий мақбараси ва масжид-мажмуасини нозик дид ва шарқона талаб даражасида бунёд этиш меъмор-усталарнинг ишидир. Буни ҳис этган самарқандлик бир гуруҳ меъморлар буюк ҳадисшунос бобомизнинг 1225 йиллик таваллудлари боис Шоҳи Зиндадаги Қусам ибн Аббос, Хартангдаги имом ал-Бухорий мақбараларини обод қилиш ишида фаол қатнашиш истагини билдирдилар. Усталар кошинкорлик, буруш, наққошлик, сопол қопламалар хомашёси ҳам ўзимиздан бўлади, дейишди, дея хабар қилади мухбиримиз Гули Чеҳра.

• НАҲОТКИ

ТУЗЕЛДА ПАЛЬТО КИЙИБ УХЛАШАДИ

Тузел дегани қаерда экан, дерсиз. Тошкент вилояти, Қибрай туманидаги Туроб Нурмуҳаммедов номли жамоа хўжалигига қадам ранжида қилсангиз, худди шу ном билан аталувчи кўчани топасиз. Кўчада икки юздан ортиқ хонадон бор. Ғалати томони, уларнинг ҳаммаси пальтоларга ўралиб ухлашади. Негаки, у ерда ўтган йилнинг декабридан буён табиий газ йўқ. Уйлар совуқ.

Бир келса қўша-қўша, икки келса ерни тешар деганларидек, ушбу кўчада электр таъминоти ҳам чатоқ. Бир кун бор, икки кун йўқ. Бунга сабри чидамаган уруш ва меҳнат фахрийси Абдуқодир Тожибоев туман электр тармоғи ходимларига телефон қилса, «Хоҳлаган жойингизга бемалол арз қилаверинг...» деган жавобни олибди.

Хўш, бу нима? Масъулиятсизликми ёки таҳқир. Электр таъминоти идораси бошлиғи Турғун Ибрагимовнинг ишга бундай муносабатини қандай баҳоласа бўлади?

• ХУШХАБАР

ГАП ИШЛАШДА ҚОЛДИ

— Тўй қутлуғ бўлсин!

Муборак туман телестудиясига борганлар журналистларни шундай дея бағирларига босишди. Телестудиянинг беш йиллик байрамига туман ҳокими К. Остонов ҳам ўз совғаси билан келди. У теледастурларнинг таъсир даражасини, журналистлар фақат ижод-ла банд бўлишларини ҳисобга олиб, махсус қарор қабул қилди. Унга кўра, «Муборакгаз» газ конлари бошқармаси, Муборак газни қайта ишлаш заводи, Иссиқлик энергияси маркази ва «Муборакнефтгазмонтаж» очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятлари телестудияга ҳомий этиб кўрсатилдилар.

— Энди гап ишлашда қолди, — дейди журналист Очил Тоҳиров.

• ЖИНОЯТ

ЎРИНДИҚ ОСТИДАГИ «БИСОТ»

— Бу нима, — деди божхона ходими қопдаги «бисот»га ишора қилиб. Автомашина эгаси эса саволга эшитилар-эшитилмас жавоб берди: у мато...

Фарғона вилояти божхона бошқармасининг 6-сонли «Риштон» божхона маскани ходимлари В. Қодиров ҳамда О. Ғофуровларда Қирғизистон Республикасидан айланма йўл орқали келаётган енгил автомашина шубҳа уйғотди. Уни тўхтатиб, текширилганда олд ўриндиқ тагидан бир килодан ортиқ наркотик модда — наша топилди.

— Қирғизистон фуқаролари А. К. ҳамда Б. М.ларга нисбатан Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 246-моддаси бўйича жиноий иш қўзғатилди.

З. ЙИГИТАЛИЕВ,
Фарғона вилояти божхона бошқармаси матбуот гуруҳи назоратчиси.

Телефонларимиз: 133-15-22, 133-52-55, 133-07-48, 136-37-85

«Соат миллари»ни Қ. ЭШМАТОВ кузатди.

ТАШРИФ ДАВОМ ЭТМОҚДА

КИЕВ, 19 февраль. Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг Украинага расмий ташрифи давом этмоқда.

Бугун мамлакат пойтахтидаги Мариинск саройининг яшил залида икки мамлакат расмий делегацияларининг кенгайтирилган таркибдаги музокаралари бўлиб ўтди. Сўнг ҳужжатларни имзолаш маросими бўлди.

Президентлар Ислом Каримов ва Леонид Кучма Ўзбекистон Республикаси ва Украина ўртасидаги "Дўстлик ва ҳар томонлама ҳамкорликни янада чуқурлаштириш тўғрисида"ги шартномани имзоладилар. Шунингдек, икки мамлакат вазирлик ва идоралари ўртасида ўндан зиёд ҳукуматлараро ҳужжат ҳам қабул қилинди.

Маросим сўнггида икки давлат раҳбарлари оммавий ахборот воситалари вакиллари билан учрашиб, уларни қизиқтирган саволларга жавоб қайтардилар.

Ўзбекистон раҳбари иккинчи жаҳон уруши жанггоҳларида қурбон бўлган украин фарзандлари хотирасига ҳурмат бажо этиб, номаълум аскар қабрига гулчамбар қўйди.

Давлатимиз раҳбари Украина Бош вазири В. Пустовойтенко билан учрашди. Учрашув чоғида имзоланган ҳужжатлар мамлакатларимиз ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорликни янада юқори поғонага кўтариши таъкидланди.

Куннинг иккинчи ярмида давлатимиз раҳбари Украина Қишлоқ хўжалиги фанлари академиясининг Гидротехника ва мелиорация институтига ташриф буюрди. Украина олимлари ишлаб чиққан илмий тадқиқотлар билан танишди. Суғориш ва қишлоқ хўжалиги техникаси кўргазмасини кўздан кечирди. Қишлоқ хўжалиги соҳасининг етакчи мутахассислари билан суҳбатлашди.

Айни пайтда Президент Ислом Каримовнинг Украина Верховна Радаси — Парламенти раиси А. Мороз билан учрашуви кутилмоқда.

Аҳмад ХЎЖА.
(ЎзА)

Сурхондарё вилояти ҳокимлигида ана шу мавзуда семинар ўтказилди. Унда вилоят шаҳар ва туман ҳокимларининг ўринбосарлари, хотин-қизлар қўмиталари раислари, ҳуқуқ-тартибот идоралари ва касаба уюшмалари раҳбарлари, жамоатчилик вакиллари қатнашди.

ОИЛА ВА ҲУҚУҚ

Семинарда мамлакатимизда оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, соғлом авлодни тарбиялаш, хотин-қизлар маданий ва ҳуқуқий савиясини юксалтириш бўйича муҳим ишлар амалга оширилаётгани таъкидланди. 1998 йил Оила йили деб эълон қилингани бунинг яна бир яққол далилидир. Сўзга чиққанлар оила ва аёллар манфаатларини таъминлаш, уларнинг ижтимоий шароитини тобора яхшилаш, хотин-қизларнинг жамоат ишларида фаол қатнашиши учун зарур шарт-шароит яратиш борасида фикр-мулоҳазалар билдирди.

Вилоят ҳокими Ж. Норалиев семинарда сўзга чиқди.

Ч. ТЎХТАЕВ.

ЎЗАРО МАНФААТДОРЛИК АСОСИДА

Тенг манфаатдорлик асосига қурилган иқтисодий ҳамкорлик ўз самарасини бериши турган гап. Самарқандлик ишбилармонлар ҳам бир неча йиллардан буён украиналик шериклари билан ана шундай алоқани йўлга қўйган. Жумладан, "Агротехкомплект" очиқ турдаги ҳиссадорлик жамияти Украинадаги "Кунц" корхонасига 600 минг АҚШ доллари миқдоридаги қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етказиб берди. Бунинг эвазига эса шериклар юртимизга трактор ва турли эҳтиёт қисмларни келтиришди. Киевдаги "Крок" жамияти билан тузилган шартномага мувофиқ, ҳар хил қурилиш материаллари, бўёқ ва пайвандлаш ускуналари келтирилди.

Бундай ҳамкорлик алоқалари тобора мустаҳкамланиб бормоқда. Вилоятда "Озод" ва "Суғдаслав" сингари Ўзбекистон-Украина қўшма корхоналари самарали фаолият кўрсатаётир.

Ҳамза ШУКУРОВ,
ЎзА мухбири.

Қибрай туманидаги «Роҳат» ҳиссадорлик жамияти ўз маҳсулотлари бозорини тобора кенгайтирмоқда. Бу корхона ишлаб чиқараётган яхна ичимликларни эндиликда Ўзбекистондан ташқарида ҳам яхши билишади. Айни вақтда завод «Қаҳрабо», «Серино» ва бошқа қатор ичимликлар ишлаб чиқармоқда. Бу маҳсулотлар турли кўргазмаларда намойиш этилган.

Корхона аҳли изланишда давом этаяпти. Ўтган йилнинг интиҳосида «Ифтихор» номли янги ичимлик ишлаб чиқариш йўлга қўйилди.

СУРАТЛАРДА: микробиолог М. Алиматова ва лаборатория мудири М. Ҳожимуротова; қуйиш дастгоҳи созловчиси А. Жалилов; ўз ишининг устаси Х. Исмоилова.

Х. МИРЗАКАРИМОВ олган суратлар.

ЙЎЛЛАР ҚИТЪАЛАРНИ БОҒЛАЙДИ

Тошкентда Ўзбекистон, Хитой ва Қирғизистон делегацияларининг ушбу уч мамлакат ўртасида транспорт коммуникацияларини ривожлантириш масалаларига бағишланган ҳукуматлараро мажлиси бўлиб ўтди.

Мажлисни Ўзбекистон Бош вазирининг ўринбосари Р. Юнусов очди.

Унда ўзаро келишилган йўналишлар бўйича Ўзбекистон, Қирғизистон ва Хитой ҳудудларида автомобилларда йўловчи ва юк ташиш учун қулай шарт-шароит яратиш, транспорт воситаларининг чегара ва божхонадан ўтиши, йўловчи ёки юк ташишдан қўлга киритиладиган даромаддан солиқ олиш тартиблари билан боғлиқ масалалар муҳокама қилинди.

Мажлис якунида Ўзбекистон, Қирғизистон ва Хитой ҳукуматлари ўртасида халқаро автомобиль алоқаси тўғрисидаги Битим имзоланди. Ҳужжатни Ўзбекистон Бош вазирининг ўринбосари Р. Юнусов, Қирғизистон Бош вазирининг биринчи ўринбосари К. Нанаев, Хитой коммуникация вазири ўринбосари Х. Сицзе имзоладилар.

Ушбу ҳужжат Тошкент-Андижон-Ўш-Иркештом-Қашқар йўналиши бўйича мамлакатлараро автомобиль алоқасини ўрнатиш учун ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилади. Бу йўналиш Ўзбекистон ва Қирғизистон учун Хитойнинг шарқий портлари, хусусан, Лянюнкан портига чиқадиган энг яқин автомобиль йўли вазифасини ўтаса, Хитой учун эса Европа бозорларига чиқадиган энг қулай кўприкдир. Қолаверса, ушбу йўналиш уч давлат ўртасидаги савдо-иқтисодий алоқалар ривожида ҳам муҳим ўрин тутади. Имзоланган ҳужжатда қайд этилишича, Тошкент-Андижон-Ўш-Иркештом-Қашқар йўналиши биринчи навбатда ишга туширилиши лозим бўлган автомобиль йўлидир. Томонлар кейинчалик бошқа қўшма лойиҳалар ишлаб чиқиш ва амалиётга татбиқ этишни ҳам режалаштирган. Шунингдек, келишувга биноан, томонлар ўз мамлакатлари ҳудудида йўллар сифатини яхшилаш, уларни ўз вақтида таъмирлаш, контрабанда маҳсулотлари ҳаракатини назорат қилиш, имконият даражасида автотранспорт воситаларига бўлган талабни қондиришни ҳам ўз зиммасига олади.

(ЎзА)

БОЗОР САБОҚЛАРИ

БАНКРОТЛИК НИМА?

Агар сиз суҳбатдошингиздан «Биз қайси даврда яшаяпмиз?» деб сўрасангиз, аксарият ҳолларда «Албатта, бозор иқтисодиёти даврида-да» деган жавобни айтиши мумкин. Нимага асосланиб бундай деяётганини суриштирсангиз, нарх-навонинг ўзгарганлигига, кўп нарса бозорда сотилаётганига ишора қилади. Мазкур савол моҳиятини дурустроқ тушунган кишилар эса «Биз бозор муносабатларига ўтиш даврини бошдан кечиряпмиз», дейди. Хўш, ўтиш даври қачон тугайди? Қачон жамият аъзолари бозор иқтисодиёти қонунларини тўла англашса ва риоя этишса, чинакам орзу қилган даврга етамиз. Демак, эркин иқтисодий шароит вужудга келиши йўлида бир қанча шартлар борки, улардан бири рақобатбардошлик муҳитида рўй берадиган воқелик — банкротликдир.

- **ҚОНУННИНГ ЖАМИЯТДАГИ ЎРНИНИ БИЛАСИЗМИ?**
- **РАҲБАРЛАР ҚОНУННИ ЎҚИЙДИМИ? ЎҚИСА, УНГА РИОЯ ҚИЛАДИМИ?**
- **ГАП РЕЖАДА ЭМАС, ДАРОМАДДА!**
- **СУД СУДЛИГИНИ ҚИЛСИН!**

Банкротлик тушунчаси тилимизга ўзга тиллардан кириб келганлиги учун чет сўзлар луғатини варақлаймиз. Унда баён этилишича, банкротлик немисча банкротт, итальянча банкротта сўзларидан олинган бўлиб, луғавий маъноси қарзни тўлашга ноқодирлик, тўловларнинг тўхташи ёки ночорлик, ҳалокат, барбод бўлиш каби маъноларни англатар экан.

Шўро даврида ком фирқа мафкураси таъсирида банкрот корхоналарнинг бўлиши социализмга ёт бўлгани каби умуман банкротлик тушунчаси ҳақида сўз ҳам юритилмасди. Қизил салтанат, айтайлик, ишсизлик ҳолатини қандай бекитса, банкротликни ҳам узоқ вақт кўриб-кўрмасликка олиб келди. Ўзбекистон мустақилликка эришгач, жаҳон ҳамжамиятидан ўз ўрнини эгаллаш йўлида дунё тан олган қонунчилик тизимини яратишга астойдил киришди. Шу саъй-ҳаракат туфайли ҳар тарафлама муҳокамалардан сўнг 1994 йил 5 майда Ўзбекистон Республикасининг «Банкротлик тўғрисида»ги Қонуни қабул қилинди. Ушбу Қонун кредиторларнинг даъволарини қондириш мақсадида хўжалик юритиш субъектлари бўлмиш юридик ва жисмоний шахсларни банкрот бўлган деб эътироф этиш шартлари ва тартибини белгилаб берди. Бешта бўлим, 35 та моддадан ташкил топган мазкур ҳуқуқий ҳужжат мамлакат ҳудудида мулкий муносабатларга нисбатан татбиқ этилиши таъкидланди.

Банкротлик тушунчаси Қонунда шундай ифода этилади: «Хўжалик юритиш субъектининг банкрот бўлиши дейилганда қарздорнинг мажбуриятлари мол-мулкидан ошиб кетганлиги сабабли товарларга (ишларга, хизматларга) ҳақ тўлаш юзасидан кредиторларнинг талабларини қондиришга қодир эмаслиги, шу жумладан, бюджетга ва бюджетдан ташқари фондларга мажбурий тўловларни таъминлашга қодир эмаслиги тушунилади». Ҳаммаси аниқ-тиниқ битилган. Бундан ташқари, ушбу Қонунда хўжалик юритиш субъектларининг мулкий жавобгарлиги, банкрот бўлишга олиб келган ғайриҳуқуқий хатти-ҳаракатлар, банкрот бўлганликка доир ишларни юритиш, тугатишга доир ишни юритиш каби ҳаётда учрайдиган кўплаб ҳолатларда қандай йўл тутиш кераклиги моддама-модда ёзиб қўйилган.

Лекин қонун фақат қоғозда ёзиб қўйиш учун яратилмайди. Ахир бугунги кунда ҳуқуқий адолатли демократик жамият қураётганлигимиз ҳақида деярли ҳар қадамда эшитишимиз, ўқишимиз мумкин. Ҳуқуқий давлат эса ҳамма томонидан амал қилинаётган қонунлар билангина воқеликка айланади. Олайлик, башанг кийинган, машинанинг юмшоқ ўриндиғида гердайиб кетаётган корхона раҳбарини сиз дунёқараши торликда, савияси юзаки эканлигида айблаб кўринг-чи? Балога қоласиз. Чунки у ўзини бу дунёда ҳеч кимдан кам кўрмайди. Лекин ўша амалдор кун сайин зарар «тоғ»ини юксалтириб бораётган корхонага раҳбар. Агар «Нега зарардан бошингиз чиқмай қолди?» деб сўрасангиз, «Иш билмаслигимиздан, ношуд-ноуддалигимиздан» дейиш ўрнига бир олам баҳонани қалаштиради. Жуда гап топилмаса, «Ҳа, энди, шунақа давр, бошқалар ҳам зарар кўряпти-ку» деб ўзини оқлагандай бўлади.

(Давоми 2-бетда).

УШБУ СОНДА

2-бет МУЛКДОРЛАР САФИ КЕНГАЙМОҚДА

3-бет ТИЛДА ҲИКМАТ КЎП

4-бет ЁДГОРЛИКЛАРНИ ТИКЛАШГА ТЎҒРИ ЁНДАШАЙЛИК

БАНКРОТЛИК НИМА?

(Давоми. Боши 1-бетда).

Баъзан ўйга толаман: хўш, ўша раҳбар аллақачон ҳаётимизнинг узвий қисмига айланиб кетган қонунларни ўқирмикан? Агар ўқиса, унга риоя қилиши шарт эканлигини хаёлига келтирармикан? «Мен бош бўлган корхонанинг иқтисодий аҳволи жар ёқасида турибди, энди қонуннинг фалон моддасига биноан шундай қилишим керак», деган фикр кўнглидан ўтармикан? Биз қонунларни ҳамма-ҳамма, оддий одам ҳам билиши керак, деймиз. Оддий одамдан аввал ўзини раҳбар санаган амалдору мансабдорлар қонунни дилига жойламаган бўлса, нима қилиш керак?! Аслида мана шу лавозим эгаси халққа, бирга ишлаётган ходимларига қонунни тушунтириши керак эмасми?

Йўқ, унинг вужуд-вужудига маъмурий-буйруқбозлик қусурлари сингиб кетган. Ҳатто баъзи амалдорлар орасида ўз фикрини ўтказиш, буйруқ орқали иш юритишни раҳбарликнинг ярашиғи деб ўйлайдиганлар бор. Яқинда шундай мулоҳаза юритиб юрган кишилардан бири билан гаплашиб қолдим. Анча йиллар хўжалик раҳбари лавозимларида ишлаб келган бу одам ўзи яшаётган хўжаликнинг янги раисидан нолиб қолди:

— Шунча йил жонимни жабборга бериб ишладим. Энди бўлар, 50-60 гектарча ер олиб фермерлик қилай, деган фикрда раисга гапирсам, юзинг-кўзинг демасдан «Марҳамат, ариза ёзинг, умумий мажлисга қўямиз, қарор чиққандан кейин ерга эгалик қиласиз» деса бўладими?! «Ҳой, ўзим раис бўлганимда қанча-қанча одамларга бир лаҳзада ер берганман. Умумий мажлисинг нимаси?» демоқчи бўлдим-у, ўзимни босдим...

— Раис ҳамма учун мавжуд тартиб бўйича тўғри айтибди, нега жиғибийрон бўласиз? — дедим.

— Мен «ҳамма» эмасман, бизнинг даражамиздаги одамлар учун масала истисно тарзида ҳал қилиниши керак...

Ҳарчанд уринмайин, бу одамга энди замон бошқача эканлигини тушунтиролмадим. У кишига қараб нега қонунлар асосида ишлашга ўтишимиз қийин кечаётганлигини тушунгандай бўлдим.

Кўп йил ишлаб қўйган одам ҳам, энди ҳаёт бошида турган ёш ходим ҳам замон ўзгариб бораётганлигини дил-дилидан ҳис этмоғи керак. Лекин баъзан ким янгича ишлаяптию, ким эски қолипдан чиқолмаётганини дафъатан фарқлаш қийин. Бир қарашда фидойи бўлиб кўринган одам ҳам эскиликка ёпишиб олган бўлиши мумкин. «Режани нима қилиб бўлса ҳам бажарсак эди, у ёғи бир гап бўларди», қабилида иш тутувчилар ўзини жонкуяр деб ҳисоблаши табиий. Бугунги давр эса «Ўша режа бизга қанча даромад келтирди, деҳқоннинг косасини оқартирдими?» деган саволни кўндаланг қўймоқда. Мана, Хоразм вилояти деҳқонларини олайлик. Улар 1997 йилда дон, пахта тайёрлаш режаларини биринчилар қатори адо этишди. Лекин якуннинг даромад бандига кўз ташласангиз, рақамларнинг чўғи паст. Вилоятда зарар кўриб ишлаётган хўжаликлардан 9 таси санация қилинмоқда. Хива туманидаги ал-Хоразмий номли жамоа хўжалиги 823 гектар ерда пахта, 185 гектар майдонда шоли етиштирди. Ҳосилдорлик тегишли равишда 32,2 ва 41,3 центнерни ташкил этди. Шоликорлар ярим миллион сўмдан зиёд фойда олишди, пахта етиштириш натижасида 11 миллион сўмдан зиёд ... зарар кўрилди. Бундан ташқари, хўжаликнинг кредиторлик қарзлари, банк ссудаси бўйича қарзлари ҳам анчамунча. Хонқа туманидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалиги 1733 гектар ерга чигит экиб, ғалвирни сувдан кўтарганда пахтачиликдан 14 миллион сўм атрофида зарар кўрди. Бундай мисолларни Хоразмнинг Янгиариқ, Урганч, Гурлан, Қўшкўпир, Боғот, Ҳазорасп ва бошқа туманларидан ҳам келтириш мумкин. Демак, гап фақат режада эмас. Энг муҳим кўрсаткич даромад бўлмоғи керак. Шу боисдан ҳам Президентимиз шу йил 14 февралда Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши Раиси, вилоятлар ҳокимлари, республика вазирликлари, қўмита, уюшма ҳамда компаниялари раҳбарлари билан учрашувда «ҲАР ҚАЙСИ ОИЛА ЎЗИНИНГ ИШИГА ҚАРАБ, ЖОНКУЯРЛИГИГА ҚАРАБ ДАРОМАД ОЛМАСА, ИШИМИЗДА РИВОЖ БЎЛМАЙДИ» деган фикрни қайта-қайта уқтирдилар. Даромад қаерда бўлади? Қаерда зарарга чек қўйилган бўлса, қаерда банкротлик чоҳидан нари юрилса. Зарар ҳақида сўз кетган жойда соф даромад нима қилсин?!

Бизнинг қонунларимиз иш натижасини яхшилашга кўмак бериш учун яратилаётганлигига шубҳа йўқ, албатта. Лекин ўша қонунга айнан қонун посбонлари лоқайд қараша нима дейсиз? Масалан, «Банкротлик тўғрисида»ги Қонуннинг 9-моддасида шундай ёзилган: «Тўловга лаёқатсизлик тўғрисида ариза бермаганлик ёки аризани вақтида бермаганлик учун хўжалик суди хўжалик юритиш субъектининг раҳбарига ёки бошқа ваколатли шахсга энг кам иш ҳақининг беш барobaридан ўн баробаригача миқдорда жарима солади». Демак, қайси корхона раҳбари тўловга лаёқатсиз бўлганлигини вақтида хабар қилмаса жазоланар экан. Хўш, Қонун қабул қилингандан буён ўтган уч йилдан зиёд давр мобайнида ким шундай жазо олди? Олий хўжалик судига шу савол билан мурожаат қилганимизда, бизга тақдим этилган маълумотномаларнинг бирор жойида тўловга лаёқатсизлик тўғрисида ариза бермаганлик учун жарима солинганлиги кўрсатилмаган. Хўш, буни қандай баҳолаш керак? Кўнгилчанликми, қонунга риоя қилмасликми? Ахир бундай муносабат билан бозор иқтисодиётига қандай ўтамиз?

Юқоридаги аҳволнинг яна бир хавфли томони бор. Илгарилари мавжуд бўлган меҳнатга ҳақ тўлашда текисчилик сиёсати эндиликда қанчалик зарарли бўлса, банкротга келган корхона раҳбарларига муносиб баҳо бермаслик шунчалик ишимизга тўсиқ бўлади. Шунинг учун суд судлигини қилиши, раҳбарни мавжуд қонун ва меъёрий ҳужжатлар ижроси бўйича сўроққа тутиши зарур. Президентимиз ибораси билан айтганда, занжир халқасини ўзимиз узишимиз керак.

Шуҳрат ЖАББОРОВ,
иқтисодий шарҳловчи.

МУЛКДОРЛАР САФИ КЕНГАЙМОҚДА

Н. Муродов номли хўжалик нафақат Шеробод туманида, балки Сурхондарё вилоятида ҳам энг намунали, ибрат олса арзигудек жамоалардан ҳисобланади. 1996 йилнинг августидан эътиборан меҳнат аҳли хўжалик юритишнинг янги шакли — ёпиқ турдаги пайчилик жамияти усулида ишламоқда. Биз мазкур пайчилик жамияти бошқаруви раиси Шоди БЕККЕЛДИЕВ билан суҳбатлашдик.

— Шоди ака, сиз совхозга ҳам, колхозга ҳам раҳбарлик қилгансиз. Ширкат усулининг яхши-ёмон жиҳатлари ҳам сизга маълум. Бугунги кунда эса ёпиқ турдаги пайчилик жамияти раисисиз. Иш юритишнинг пай шакли афзалликлари нимада?

— Айтиш керакки, замона ҳар қанча эврилмасин, хўжалик юритиш усуллари ўзгартирилмасин, одамлар топширилган вазифага лоқайд муносабатда бўлган жамоада ўзгариш қилиш қийин. Халқимиздан миннатдорман, ҳаммаси меҳнаткаш, ўз ўрнини, ўз вазифасини билиб ишлайди. Совхоз пайтида, очиғи, таъминотда қатор имтиёзлар бор эди. Деҳқон фақат далада ишлашни, ҳосил етиштиришни биларди. Ёнилғи ҳақида, ўғит тўғрисида қайғуришни сира хаёлимизга келтирмасдик. Ачинарлиси шуки, бу усул охироқибатда кўпчиликни бепарволикка, боқимандаликка ўргатди. Одамлар онгида «давлат бизни боқади, нима керак бўлса таъминлайди» деган тушунча пайдо бўлди. Шунинг учун дастлаб ширкат шаклига ўтганимизда анча қийналдик. Боқимандалик кайфиятидан қутулиш осон бўлмади. Лекин иш юритишнинг ширкат усули халқимизни қўл қовуштириб ўтириш билан ҳеч нарсага эришиб бўлмаслиги «касали»дан халос этди. Бошқача айтганда, шу усулда биз хўжалик ҳисобига ўтиб ишлашни, ўзимизни ўзимиз маблағ билан таъминлашни ўргандик.

Ёпиқ турдаги пайчилик жамиятига ўтилгач, ҳар бир мулк (ер, техника, дарахтлар, бинолар ва ҳоказо) ҳисобга олиниб, ишчилар сонига бўлиб чиқилди. Бизда 2145 нафар киши меҳнат қилади. Ҳар бир ишчининг умуммулкда ўз улуши бор. Бир меҳнатчининг умуммулкдаги ҳиссаси ёки пай улуши 23701 сўмни ташкил этди. Илгари бирор ишчи бошқа ишга ўтмоқчи бўлса, фақат меҳнат дафтарчасини олиб, хайрхўшлашиб кетаверарди. Энди умуммулкдаги ўша 23701 сўмга эга бўлади. Мақтаниш бўлса ҳам айтай: бизда шароит яхши, деҳқон меҳнатига яраша ҳақини олаяпти. Шунинг учун бошқа хўжаликлардан ҳам ўтиб ишлашга талабгорлар жуда кўп. Лекин биз олдингидай, яъни колхоз-совхоз давридагидай, иш сўраб келган, аъзо бўламан, деган кишиларни қабул қилолмаймиз. Жамиятимиз ёпиқ турдаги пайчилик жамияти деб номланишининг моҳияти ҳам шу.

— Ҳозир одамларни хўжалик юритиш шакли ўзгартирилганидан ҳам кўра пировард натижа, мўмай даромад олиш мақсади кўпроқ қизиқтиради. Янги усулга ўтилгандан бери бу соҳада бирор ўзгариш қилиндими?

— Ўринли гап. Деҳқонларимизда ишга бўлган муносабат тубдан ўзгарган. Ҳамма бир мақсадда, умуммулкни кўпайтириш ва шу йўл билан мўмай даромадли бўлиш учун хизмат қилмоқда. Мулкдорлар сафи кенгайиб бораяпти. Аввалгидай бригадир ёки муҳандис тракторни, автомашинани дуч келган жойга, бўлар-бўлмасга миниб кетавермайди. Ҳар бир нарса ҳисоб-китобли. Айниқса, ерга меҳр кучайди. Ер майдонларимизнинг асосий қисми йил — ўн икки ой мобайнида қайсидир бир экин билан банд бўлади. Ерга одамлар худди ўз томорқасидай муносабатда бўлишаётгани туфайли, бир йилда икки-уч марта ҳосил олишаётир.

1997 йилда режадагидан анча кўп, 8 минг тонна пахта тайёрланди. Ҳосилдорлик ўртача 40 центнерга етди. Муҳиддин Номозов бошлиқ бўлинмада ер майдони ўзгармаган ҳолда бултур 1996 йилга нисбатан ҳосилдорлик гектар бошига 3,5 центнерга кўпайди. Райим Бобоқулов, Ўрмон Чориев ва Абдурашид Абдузоиров етакчилик қилаётган бўлинмаларда эса ҳосилдорлик 45 центнердан ошди. Қисқаси, 57 та жамоанинг бирортаси ҳам ер чизиб қолгани йўқ — ҳаммаси пахта тайёрлаш режасини бажарди. Бу, албатта, одамларда ерга эгалик ҳисси кучайганидан далолатдир.

Яна бир гап. Деҳқонларимиз иложи борича мўл ва арзон ҳосил етиштириш, ишлаб чиқаришга сарфланадиган харажатларни кескин камайтириш чораларини кўришаяпти. Самарами? Ўтган йили вилоят хўжаликларида терим агрегатларидан фойдаланилмади ҳисоб. Бизда эса 1100 тоннадан кўпроқ ҳосил машиналар ёрдамида терилди. Ғаллачиликдаги ютуқларимиз ҳам чакки эмас. Йилни жами 203 миллион сўм даромад билан якунладик. Унинг 33 миллион сўми соф фойдадир. 11 миллион сўм эса дивиденд сифатида пайчиларга бўлиб берилади. Бундан ташқари, далада меҳнат қилувчилар йил бўйи ғалла, ун, пахта ёғи, гуруч билан таъминланмоқда.

— Бошқарув аппарати ҳақида ҳам тўхталиб ўтсангиз.

— Илгари бошқарувда юздан ортиқ киши ишларди, ҳозир атиги 30 киши банд. Бўлим, алмашлаб экиш участкаларидаги ортиқча иш ўринлари, лозим бўлмаган штатларнинг баҳридан ўтганмиз. Бўлинмалар ҳам йириклаштирилиб, уларнинг сони қисқартирилди. Масалан, совхоз даврида фақат пахтачилик соҳасида 35 тага яқин бўлим бўлган бўлса, бугунги кунда 15 таси фаолият кўрсатаяпти. Бригадирларнинг ўрнини эса ижрочилар эгаллашган. Ижрочи — бу оддий деҳқон. У бошқаларга нисбатан 15 фоиз кўп иш ҳақи олади, холос. Сабаби — ижрочи сувчи, мезанизатор, чопиқчи билан тенгма-тенг ишлайди, фақат уларга раҳбарлик қилиб, бажарилган иш сифатини ҳам назорат қилиб боради.

Дарҳақиқат, хўжаликнинг бир йиллик натижаси иш юритишнинг пай шакли ҳар томонлама афзаллигини кўрсатди. Биринчи марта дивиденд нима эканлигини англаган одамлар янги йилнинг дастлабки кунидан бошлабоқ кўтаринки кайфият билан ишламоқдалар. 1800 гектар майдондаги ғалла экинларининг ривожи баравж. Чигит экиладиган 2050 гектар ер эса куздаёқ сифатли шудгорлаб қўйилган. Шу кеча-кундузда ҳам дала ишлари жадал олиб борилаяпти: ерлар текисланаяпти, пушта олинаяпти. Фермалардан маҳаллий ўғит чиқарилаяпти. Таъмирловчилар эса чопиқ тракторлари ва сеялкаларни экиш мавсумига тайёрламоқдалар. Бу юмушларнинг ҳаммасини пайчилик жамияти аъзолари юқорининг топшириғини кутмасдан, ўз хоҳишлари билан, эмин-эркин бажармоқдалар.

Усмонали НОРМАТОВ
суҳбатлашди.

РЕСПУБЛИКА БАДИИЙ ЖАМОАЛАРИНИНГ “НАВРЎЗ-98” КЎРИК-ТАНЛОВИ

“Наврўз” умумхалқ тантаналарида иштирок этадиган бадиий жамоаларнинг кўрик-танлови Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги, “Наврўз” халқаро хайрия жамғармаси томонидан ўтказилади. Танловда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги бадиий жамоалар, яккахон ижрочилар, оилавий ансамбллар иштирок этадилар.

Кўрик-танловнинг мақсад ва вазифалари

Кўрик-танловнинг мақсади ўзбек халқининг қадимий урф- одатлари, маросимлари ва анъаналарини қайта тиклаш, ҳар бир вилоятнинг ўзига хос бўлган маросимларини намойиш этиш, шунингдек, вилоятлардаги иқтидорли ижрочиларни излаб топиш ва уларнинг ижодини янада юқори босқичга кўтаришдан иборат.

Кўрик-танловни ўтказиш тартиби ва шартлари

«Наврўз» тантаналари учун тайёрланган дастурлар юксак бадиий талабларга жавоб бериши, байрам моҳиятини мумтоз ва замонавий санъатимиз ютуқларидан фойдаланган ҳолда очиши, шунингдек, унда халқ анъаналари, урф-одатлари, ўйинлари, лапарлари, термалари ҳамда айтишувларига кенг ўрин берилиши, маҳорат билан яратилган мусиқа ва моҳир ижрочиликда мутаносиблик бўлишини таъмин этишлари керак.

Танловга тавсия этилаётган бадиий дастурнинг давомийлиги 3-5 дақиқа атрофида бўлиб, матни 2-3 саҳифадан ошмаслиги, бадиий жиҳатдан пишиқ, пухта режиссурага асосланиб тайёрланган бўлиши шарт. Танловда иштирокчиларнинг ёши чекланмайди.

Дастур 21 март куни Алишер Навоий номидаги миллий боғда ўтадиган «Наврўз» умумхалқ байрамига бағишланган томоша доирасида иштирок этиш учун тавсия этилади.

Кўрик-танлов 1998 йилнинг 15 мартигача ўтказилади.

Ғолиблар учун мукофотлар:

— Халқ анъаналари, ўйинлари, урф-одатлари, лапарлар, термалар, айтишувлар асосида тузилган дастур шартларининг юксак ижроси учун: **Битта мукофот — 500 (беш юз) минг сўм.**

— Маҳорат билан ёзилган матнга муносиб мусиқа ва яхши ижрочилик билан уйғунлашган бадиий пишиқ, пухта режиссурага асосланган мавзули дастур учун: **Битта мукофот — 500 (беш юз) минг сўм.**

— Умумхалқ байрами моҳиятини мумтоз ва замонавий санъатимиз ютуқларидан фойдаланган ҳолда очиб, унинг республикамиз халқлари ҳаётида тутган ўрни, Ватанга, она-Ерга, инсонларнинг бир-бирларига меҳр-муҳаббат уйғотишни янги шакл ва услубларда очиб берганлиги учун: **Битта мукофот — 500 (беш юз) минг сўм.**

— Оилавий жамоалар ўз дастурларида юксак бадиийликка, мазмундорликка эришганликлари, оилавий анъаналар, миллий урф-одатлар ва қадриятларни тиклашга қаратилган мавзуларни кенг тарғиб этганликлари, оилани маънавий-ахлоқий жиҳатдан мустаҳкамлашда қўшиқчилик ва рақс санъатининг аҳамиятини тарғиб қилганликлари учун: **Махсус мукофот — «Тико» енгил автомобили (Ғолиб оилавий жамоа учун).**

Дастурлар қуйидаги манзилга йўлланади:

Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30.
Маданият ишлари вазирлиги.
Телефонлар: 144-63-73, 144-63-63.

Ҳаётда ҳамиша саҳнадагиларни кўрамиз-у, унинг ортидаги заҳматкашларни кўпам ўйлайвермаймиз. Худди шунингдек, китоб ўқий туриб, уни яратган инсонлар хусусида кўп нарсаларни билмаймиз. Бу иш билан жонкуяр матбаачилар шуғулланадилар.

Тошкент шаҳрида жойлашган ижарадаги матбаа комбинати — ана шундай даргоҳлардан бири. Айни вақтда комбинатда бадиий китоблар билан бирга бошланғич синф ўқувчилари учун дарсликлар ҳам чоп этилмоқда. Фотомухбиримиз Тўлқин Каримовнинг гувоҳлик беришича, бу масканда Малика Икромова (суратда) сингари жонфидо матбаачилар жуда кўп.

ИБРАТ

НАФИС МАКТАБ ШУЪЛАСИ

Навбаҳор туманидаги «Учтут» қишлоғи Зарафшон дарёсининг шундоққина бўйида жойлашган. Бу ерда ёнма-ён ўсган учта қадимий тут дарахтининг ёши, айтишларича, ўн беш асрга тенг эмиш. Улардан энг йиригининг танасига олти кишининг қучоғи етмайди. Қарангки, ана шу кекса дарахтлар ҳануз одамларга ризқ-насиба улашиб келаяпти. Ҳар йили баҳорда ширил ҳосил беради. Ҳатто кексаларнинг нақл қилишларича, ўтмишда рўй берган оғир замонларда ҳам мана шу тутлар одамлар жонига оро кириб, қоринларини тўйғазган экан.

Халқ орасида уч тут ҳақида турли ривоятлар юради. Эмишки, олис замонларда бу ердан карвон йўли ўтган экан. Бир гал узоқ ўлкалардан мол олиб келаётган уч ака-ука савдогарлар шу жойда туяларини чўктириб, дам олишибди. Сафар олдидан эса, биздан хотира бўлсин, дея биттадан тут кўчати ўтқазиб кетишган экан. Яна бир ривоятда айтилишича, шўрлик онаизор юртни ғорат қилаётган ёвдан мурғак фарзандларини омон сақлаш учун кочиб кетаётганида ёғийлар шу ерда уни қувиб етиб, гўдакларини бирма-бир қиличдан ўтказибди. Норасида гўдакларнинг қонлари тўкилган жойдан эса учта тут ниҳоллари кўкариб чиқибди. Бундай оғир жудоликка чидай олмай савдойи бўлиб қолган бечора она умрининг охиригача ниҳолларини ўз болаларидай парваришлаб, вояга етказибди.

Бизни қувонтиргани шуки, Навбаҳор тумани ҳокимлиги қарори билан «Учтут» қишлоғида ташкил этилган нафис санъат лицейи бу дарахтларни ўзларининг доимий ҳимояларига олишибди. Тутларнинг атрофини тозалаб, махсус ўриндиқлар, дарахтлар ҳақидаги маълумотлар, ривоятлар ёзилган лавҳалар ўрнатишган. Илмга чанқоқ, зукко ёшлар билан суҳбатимиз чоғида улар ўзларининг ўқув юртлари ҳақида фахр билан сўзлаб беришди. Маълум бўлишича, бу ерда 120 нафар ўғил-қиз архитектура ва мусаввирлик, экология, тарих ва ҳуқуқшунослик йўналишлари бўйича пухта таълим олишаркан. Улар ётоқхона, кунига тўрт маҳал бепул овқат билан таъминланган. Ўқув қуроллари билан жиҳозланган фан хоналарида малакали мутахассислар дарс беришади. Лицей қошидаги тарих-ўлкашунослик музейини эса ноёб экспонатлар билан бойитишаётир. Айниқса, Бухоро шаҳри яқинидаги Сардоба номли тарихий жойда олиб борилган археологик қазиш ишлари чоғида уларнинг ўзлари тўплаган топилмалар музейнинг кўркига айланган. Яна бир эътиборли томони, мактабнинг «Арх-эко» деб номланган газетаси ҳам чоп этиларкан.

— Биз билим масканимиздаги мавжуд йўналишлар бўйича махсус ўқув дастурини ишлаб чиқаяпмиз, — дейди ўқув маскани директори Ҳамид Ҳотамов. — Бу мактаб программасидан кескин фарқ қилиб, ёшларга чуқур ва самарали билим беришни назарда тутади. Хусусан, уни тўлиқ ўзлаштирган болалар олий ўқув юртлари тест синовларидан бемалол ўтишлари мумкин бўлади.

Яқинда лицей қошида «Арх-эко» дизайн-реклама илмий-ишлаб чиқариш корхонаси ташкил этилди. Унинг фаолиятидан келадиган фойда эвазига турли тадбирлар ўтказиш мўлжалланнаяпти. Вилоят бадиий жамғармаси ҳам ушбу ташаббусни маъқуллаб, бу борада уларга моддий кўмак беришга тайёр эканликларини маълум қилди. Лицейда меҳнат қилаётган истеъдодли мусаввир Нурилло Чориев ишлаган расмлар ўзининг нафис ва сержилолиги билан кишини ҳайратга солади. Ўтган йил баҳорида Нурилонинг ижодий кўргазмаси Навоий шаҳрида муваффақиятли намойиш қилинди. Энди улар ана шу кўргазмани республика миқёсида уюштириш ҳаракатида юришибди.

«Учтут» жамоа хўжалиги раҳбарлари ҳам нафис санъат лицейига имкон қадар кўмак бериб келаяпти. Хўжалик раиси Муқимжон Бекмуродов ҳар куни вақт топиб, бу ерга кириб ўтмаса, кўнгли жойига тушмас экан. Табиатан вазмин, «етти ўйлаб, бир гапирадиган» бу одам билим маскани билан фахрланади. У кишининг ташаббуси билан лицейга хўжаликнинг унумдор майдонларидан икки гектар ер ажратиб берилган экан. Ўқувчилар унинг бир қисмига буғдой экиб, яхшигина ҳосил олишибди. Қолганига эса анжир, анор, жийда, ток сингари ўн минг туп мевали дарахт кўчатлари ўтқазилган. Ўтган йил эрта баҳорида эса ўқувчилар яна қўшимча тарзда минг тупдан тол ва терак қаламчаларини экишди. Улар дарсдан бўш вақтларида ўз боғларини парвариш қилиш билан машғул. Ниҳоллар дарахтга айланиб, мевага киргач, қанчалик фойда келтиришини тасаввур этиш қийин эмас.

Дарҳақиқат, «Учтут» нафис санъат лицейда амалга оширилаётган хайрли ишлар кишини қувонтиради. Республикамизнинг чекка қишлоқларидан бирида ёшларга замонавий, пухта билим бериш йўлида шундай ибратли ишлар амалга оширилаётган экан, бундан қувонсак арзийди. Бир сўз билан айтганда, бу ишлар ҳам мамлакатимизда амалга оширилаётган таълим тизимидаги ислоҳотларнинг маҳсулидир. Яқинда қабул қилинган Кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастур ҳамда «Таълим тўғрисида»ги Қонун бу борадаги ибратли ишларга қанот бўлиши, шубҳасиз.

Ғафур ШЕРМУҲАММАД,
«Халқ сўзи» мухбири.

КАДРЛАР ЎҚУВИ

Вазирлар Маҳкамаси қарорига мувофиқ, Самарқандда туманлар қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармалари бошлиқлари, мутахассислари, мазкур соҳага таааллуқли корхона ва ташкилотлар бошлиқлари ҳамда хўжаликлар раҳбарларининг ўқуви бошланди.

Вилоят ҳокими А.Мардиев дастлабки машғулотда сўзга чиқиб, мамлакатимиз Президенти Ислом Каримов Олий Мажлис ўнинчи сессиясида, куни-кеча Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган йиғилишда қишлоқ хўжалигида ислоҳотларни янада чуқурлаштириш борасида ўртага қўйган вазифалар хусусида гапирди. У деҳқонларнинг ўз меҳнати натижаларидан моддий манфаатдорлигини ошириш, уларда ерга ва мулкка эгалик ҳиссини тарбиялаш, ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг пайчилик ва оила пудрати сингари усулларини кенгроқ жорий этиш масалаларига алоҳида тўхталди.

Ўн кунлик ўқув дастурига кўра, тингловчилар қишлоқ хўжалик тизимини ривожлантириш, илғор технологияларни жорий этиш масаларини муҳокама этадилар. Ўзбекистон Республикаси «Ер кодекси», «Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) тўғрисида», «Фермер хўжалиги тўғрисида», «Деҳқон хўжалиги тўғрисида»ги қонунлар лойиҳаларини ўрганадилар ва уларни янада такомиллаштириш юзасидан ўз фикр-мулоҳазаларини билдирадилар.

ЎзА мухбири.

«ХАЛҚ СЎЗИ»ГА ЖАВОБ БЕРАДИЛАР

ОТАХОННИНГ ТАЛАБИ ҚОНДИРИЛДИ

«Халқ сўзи»нинг шу йил 11 февраль сонида «Ваъдабоз бошлиқ» сарлавҳали танқидий мақола чоп этилганди. Унда Андижон туманидаги Хакон фуқаролар йиғинига қарашли «Дархон» кўчаси, 113-хонадонда истиқомат қилувчи Жўрабой ота Содиқовга телефон ўрнатиб бериш масаласи сансалорликка учраб келаётганлиги очиб ташланганди.

Куни кеча Андижон туман ҳокимлигидан газетанинг танқидий чиқишига жавоб олинди. Унда таъкидланишича, мазкур қишлоққа тортилган кабель носоз бўлганлиги сабабли отахонга берилган ваъдани ўз вақтида бажариш имкони бўлмаган. Ҳозирги пайтда бу носозлик бартараф этилган. Жўрабой ота хонадонига 26-20-13 рақамли телефон нуқтаси ўрнатилган ва у рисоладагидек ишламоқда. Газетада танқидий мақола чоп этилгунга қадар (шу йилнинг 3 февралида) Куйганёр электр алоқа боғламасининг буйруғига асосан белгиланган муддатда фуқаро Ж. Содиқовнинг хонадонига телефон ўрнатишда талабчанлик қилмаганликлари учун бош муҳандис А. Ҳошимов ҳамда участка муҳандиси А. Каримовларга ҳайфсан эълон қилинганлиги инобат учун қабул қилинган. Боғлама бошлиғи У. Маҳмудовга аризачилар билан ишлашни шахсан ўз назоратига олиш зарурлиги уқтирилган. Бу борада келгусида ана шундай камчиликларга йўл қўйилгудек бўлса, эгаллаб турган лавозимига нолойиқ деб топилиши мумкин эканлиги уқтирилди.

ТАҲРИРИЯТДАН: Эътибор берган бўлсангиз, мақола 11 февраль куни чоп этилди. Редакция эса ўз танқидий чиқишига 18 февраль куни факс орқали жавоб олди. Кўриниб турибдики, газетанинг танқидий чиқишига ҳозиржавоблик қилинган, айни пайтда муаммо ҳам кўнгилдагидек ҳал этилган. Ниятимиз шуки, бошқа раҳбарлар ҳам матбуот чиқишларига худди Андижон туман ҳокими жаноб Х. Ҳакимовдек муносабатда бўлсалар. Фуқаролар сўзига қулоқ солган, улар муаммосини ҳал этган, дардига малҳам топган раҳбар икки дунёда кам бўлмағай.

ЖАРИМА СОЛИНДИ

Газетанинг шу йил 3 февраль сонида «Бозорда ғирромлик кетмайди» сарловҳали мақола эълон қилинганди. Унда Тошкент вилоятининг бир қатор туманлари бозорларида, жумладан, Юқори Чирчиқдаги «Деҳқон бозори»да ҳам айрим савдо ходимларининг харидорлар ҳақига хиёнат қилаётганликлари танқид қилинганди.

Мазкур мақола юзасидан редакция Юқори Чирчиқ тумани «Деҳқон бозори» очиқ турдаги ҳиссадорлик жамияти аъзоларининг умумий йиғилиши қарорини олди. Унда айтилишича, газетанинг танқидий чиқиши ҳиссадорлик жамиятининг жамоаси ўртасида туман ҳокимининг ўринбосари жаноб Г. Юн иштирокида муҳокама этилган. Танқид тўғри деб топилган. Йиғилиш харидор ҳақига ҳиёнат қилган қассоб О. Жўраевга энг кам ойлик иш ҳақининг 3 ҳиссаси миқдорида жарима солиш ҳақида қарор чиқарган. Мазкур қарорнинг ижроси бажарилган.

Барча жойда бўлгани каби Балиқчи туманида ҳам кечани-кеча, кундузни-кундуз демай меҳнат қилаётган тадбиркорлар кўп. Шулардан бири Нурмирза Турсуновдир. У туманда «Саховат» хусусий корхонасини ташкил этди. Унинг ишлари кўпчиликка мақул келмоқда. Айни кунда корхонада 40 бош сигир, 20 бош бўрдоқи боқилмоқда. 15 гектар ерда мўл-кўл сабзавот етиштирилмоқда. Корхона жамоаси олинаётган даромаднинг бир қисмини турли хайрия ишларига сарфламоқда. Жумладан, яқинда «Турсунҳожи» номли аҳолига хизмат кўрсатувчи шохобча бунёд этилди.

СУРАТДА: «Саховат» хусусий корхонаси бошлиғи Нурмирза Турсунов, меҳнат фахрийлари Акбарали Кўчқоров ҳамда Ёдгор ота Жамолов корхона аҳли бунёд этган чойхонада суҳбат қурмоқда.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

УМР ФАЛСАФАСИ

Ёхуд сирдарёлик тадбиркор Аҳмадҳожи Мамедовнинг ташвиш ва қувончларига бир назар

Сирдарё шаҳридаги педагогика коллежининг директори Акбарали Мирзаахмедов ғалати буйруқ чиқарди. Унда ўқув юртидаги тушки тамадди вақти 30 минутдан 40 минутга узайтирилди. Мураббийларнинг гапига қараганда, 400 метр масофага бориб овқатланиб келиш учун ярим соат етмас экан.

«Нега бунчалик узоққа бориш керак? Ахир ўқув юртининг ён-атрофида ҳам кўплаб тамаддихоналар бор-ку?» — дея ҳайратландим. «Шаҳримизда Аҳмадҳожи Мамедов деган қўли гул ошпаз бор. У тайёрлаган лағмонларнинг хамири соч толимига ўхшайди. Дамланган паловни еяётганда хушёр бўлмасангиз, бармоғингизни ҳам тишлаб оласиз, — дея ҳазиллашиб кулишди ўқитувчилар. — Энг муҳими, у кишининг ошхонасида бизнинг ўқувчиларга таомлар 50 фоиз арзон нархда берилади. Бунга нима дейсиз?»

Камина ҳеч нарса демадим-у, мақталган ошхонага йўл олдим. Айни туш пайти эди. Юздан ортиқ талаба ошхонани бутунлай «забт» этишган. Бошқа хўрандалар эса соатларига қараб-қараб қўйгач, сабр билан кутиб туришарди. Қўлтиғига газета қистирган ўрта ёшдаги бир одам менга қараб «Яна 5 минутдан кейин бизга навбат тегади», деб қўйди. Орадан кўп ўтмай талабалар ўрнига бориб ўтирдик.

— Сиз меҳмонга ўхшайсиз. Аҳмаджонни яхши билмасангиз керак, — деди Абдуллажон исмли янги танишим шўрвага иссиқ нон тўғраркан...

Гурунг нарх-наво, бугун ва эрта, касбу кор ҳақида кетди.

— Мухбир экансиз, ҳожини бир ёзмайсизми? Зора бошқалар ҳам унга эргашсалар... 10 нафар қўли юпқа, камхарж оиладаги ва қаровсиз болаларнинг хатна тўйини ўтказиб, уларнинг ҳар бирига бошдан-оёқ уст-бош қилиб берди. Хатна куни элга ош тарқатди. Айтингчи, буни ҳамма ҳам қила оладими? Менимча, йўқ. Шаҳардаги кўплаб қари-қартанг, боқувчиси йўқ кишилар ҳам икки маҳал мана шу жойга келиб овқатланиб кетишади. Яхшиси, бу гапларни унинг ўзидан сўраб олинг. Ёзсангиз, савобга қоласиз. Шаҳарда бойваччалар камми? Эҳ-ҳе, тагида қўша-қўша машина, ихтиёрида қўша-қўша уйлар бўлатуриб хайр-саховат нелигини билмайдиганлар қанча!

Янги танишимни кузатиб ўзим ортда қолдим. Хўрандалар сийраклашгач, Аҳмадҳожи Мамедовни четга тортдим. Қўлларини артди-да ёнимга келиб ўтираркан чойхоначига қараб «Битта раислар ичадиганидан бўлсин», деб қўйди. Норину чучвара, кабобу оғизда эриб кетадиган сомсаларни роса мақтадим. Ҳожи бобо «Раҳмат, меҳмон, раҳмат», дедилар. «Шу сизни бир ёзсам, қовун қовунни кўриб ранг олади, чиллаки чиллакини кўриб чуррак уради» дея ўсмоқчиладим. Аҳмаджоннинг қалин қошлари ўртасида тугунча пайдо бўлди. «Меҳмон, сиздан кўп хурсанд бўлдим. Лекин қўйинг, одамлар нима деб ўйлайди? Мени бир кетмон уриб, чаппак илинжида атрофга аланг-жаланг қиладиган одам ҳолига тушириб қўясиз... Нима иш қилдикки, бизни элга овоза қиласиз», деди.

Қаламкашнинг кўнгли сал нозик бўлади. Нимасини яширай, ичимда оғриндим. У киши билан хайр-маъзур қилгач ҳам кўнглим ёришмади. Яқинда уни Гулистонда учратганимда эса ху ўша гинахонлигим ёддан кўтарилиб кетганди.

— Аҳмаджон ака, оқ-қора, қизил сурп сотадиган маросим дўкони очганингизни эшитиб, бир ука сифатида олисдан ҳаққингизга дуо қилиб юрибмиз. Шулар бари ростми? — дедим.

— Э, энди иш бошлаяпмиз, — деди Аҳмадҳожи. — Дўппини айлантириб ўйладим, бундай айлантириб ўйладим, хуллас, бошга ташвиш тушган одамларга ёрдам бўлсин, деб шунга қарор қилдим. Ўлим деганлари сизу биздан сўраб келмайди. У тайёргарлигинг борми, ҳолинг қалай, деб ҳам ўтирмайди.

Шундан сўнг Аҳмаджон Мамедовда шундай истак пайдо бўлди. Биламан, бу ишдан унинг бироз дили оғрийди. Сабаби: «Хайр-саховатта ўзини кўз-кўз қилиш учун қўл урган одам гуноҳкордир», деган эди у киши. Майли, овозанинг гуноҳи бизнинг бўйнимизга. Бу шапалоқдек хабаримиз сизнинг эзгу ишларингизга маънавий мадад берса бас. Қолган гапларни янги чойхонангиз битган маҳалда — тўрқовоқдаги беданалар бит-билдириғини тинглаб гаплашамиз.

Алимқул ХОНИМҚУЛОВ, «Халқ сўзи» мухбири.

КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ БЎЙИЧА МИЛЛИЙ ДАСТУР — АМАЛДА

ДАВЛАТ СИЁСАТИНИНГ МУҲИМ ЙЎНАЛИШИ

Фан ва техника давлат қўмитасида Тошкентда Янги технологиялар асосида мутахассислар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш марказини ташкил этиш масаласига бағишланган семинар бўлди. Семинар Германиянинг “ФЕСТО” фирмаси ҳамда Туркиянинг “ТИКА” халқаро ҳамкорлик агентлиги билан биргаликда уюштирилди. Унда бир қанча вазирликлар, идоралар, уюшмалар, тўқимачилик ва автомобилсозлик тармоқларининг йирик корхоналари вакиллари, шунингдек, хорижий мутахассислар иштирок этди.

Кадрлар тайёрлаш тизимини ислоҳ қилиш республикамизда давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бирига айланди, деб таъкидланди анжуманда. Миллий дастурни ва “Таълим тўғрисида”ги қонунни амалга оширишда таълим соҳаси билан бевосита боғлиқ бўлган ташкилотларгина эмас, ишлаб чиқариш ва бозор тузилмалари ҳам иштирок этмоқда. Чунки ҳозирги вақтда республикамиз олий ўқув юртларида таълим олаётган бўлажак мутахассислар учун фундаментал фанларга доир билимлар ҳам, энг илғор технологияларга асосланган замонавий машина-ускуналарда ишлай олиш маҳорати ҳам ўта зарурдир.

Фан ва техника давлат қўмитаси хорижий ҳамкорлар билан биргаликда Тошкентдаги иккита олий ўқув юрти — тўқимачилик ва енгил саноат институти ҳамда автомобиль йўллари институти базасида ташкил этаётган Халқаро марказ бўлажак мутахассисларда худди шундай кўникмаларни ҳосил қилиш билан шуғулланади. Бу ерда мамлакатимиз ва хориждаги энг янги технологиялар асосида ишлаб чиқариш жараёнлари ва саноат телекоммуникацияларини автоматлаштириш соҳасидаги мутахассисларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш бошланади. Марказда ўқитиш ишлари халқаро таълим андозаларига мувофиқ олиб борилади. Бунинг учун пойтахтдаги иккала олий ўқув юртининг бир гуруҳ ўқитувчилари Германия ва Туркияда малака ошириши тўғрисида аҳднома тузилган.

Жаҳондаги 51 мамлакатда мутахассисларни қайта тайёрлаш марказига эга бўлган “ФЕСТО” фирмаси ҳамда “ТИКА” агентлигининг мутахассислари тўпланганларни бу ишни ташкил этишдаги тажрибалари билан таништирдилар.

Семинарда Фан ва техника давлат қўмитаси кейинчалик иқтисодиётнинг бошқа тармоқлари учун ҳам ана шундай халқаро таълим марказларини ташкил этишни режалаштираётгани баён қилинди. Бир қанча йирик хорижий фирма ва компаниялар билан бундай таълим марказларини ташкил этиш тўғрисида музокара олиб борилмоқда.

Анна ИВАНОВА, ЎзА мухбири.

ЗАБОНИМИЗ ҲАҚИДА ЎЙЛАР

Тилимизнинг ҳозирги аҳволини ўйлаганда тез-тез Абдулла Қаҳҳорнинг куйиб-ёниб айтган бир сўзи ёдимга тушади: «Кўчада бирор одам қоидани бузса, дарров милиционернинг ҳуштаги чуриллайди, қоидабузар мўмайгина жарима тўлайди. Нега энди тилимизни писанд қилмайдиганлар, уни ҳар қадамда бузиб расво қилаётганларнинг мушугини ҳеч ким «пишт» демайди?» Ҳақиқатан ҳам, нега? Ахир, кўча қоидаси қаёкда-ю, бутун бошли бир миллатнинг энг ноёб, энг азиз бойлиги ҳисобланмиш тили қаёкда? Назаримда, сўнгги ўттиз йиллар мобайнида тил бобида катта ўзгаришлар бўлди, лекин уларнинг ичида ижобийлари бўлгани каби тилимизнинг зарарига ишлайдиганлари ҳам кўп эди. Аҳён-аҳёнда саҳрода адашган ёлғиз йўловчининг фарёдидек бирон-бир одамнинг зорланиши эшитилиб қолмаса, тилдаги бу салбий тамойиллар ҳеч кимнинг парвойига келмайдигандек туюлади. Гўё тил қалъаси бедарвоза қолгандек, унда истаган одам истаган ҳунарини кўрсатиш мумкиндек. Ҳатто тил ҳақидаги қонун қабул қилингандан кейин ҳам аҳвол кескин ўзгарди деб айтолмаймиз. Шунинг учун ҳам яқинда «Халқ сўзи» газетасида эълон қилинган атоқли ёзувчимиз Одил Ёқубовнинг мақоласи айни муддао бўлди. Мақолада тилимизнинг анъаналари ҳақида яхши гап айтилипти, унинг сўзлик бойлигини тўғри келганча, билиб-билмай ўзгартираверишмумкин эмаслиги, тил бобида зўравонлик кетмаслиги, айни шу соҳада ҳамма нарсани етти ўлчаб бир кесиш зарур эканлиги таъкидланган.

Мен мақолада илгари сурилган деярли ҳамма фикрларга қўшиламан. Чиндан ҳам, сўнгги ўн йил ичида ўзбек тилига сингишиб кетган, аллақачон унинг ўз мулки бўлиб қолган кўпгина сўзларни кенг халқ оммаси тушунмайдиган сунъий сўзлар билан алмаштириш тамойили кенг тарқалди. Бу тамойил бугун бироз сусайган бўлса-да, ҳали буткул ўтиб кетгани йўқ. Ҳар хил «илмгоҳ»у «тайёрагоҳлар», «ноҳия»ю «жаридалар» ва яна бошқа юзлаб, балки минглаб ясама иборалар чала туғилган боладай совуқ кўринишга қарамай ҳамма ёқни босиб кетганди.

Қизиқ, тилнинг «софлиги» учун бунақа «кураш» авваллари ҳам содир бўлганди. Масалан, 20-йилларда «йўқсул», «сим чироқ», «жин арава», «оташ арава», «ёриткич» каби сўзларни тилга олиб киришга уринишлар бўлган. Лекин ўшанда ҳам, худди кейинги пайтлардаги каби тил бунақа ясама сўзларни қабул қилмади. Афсуски, биз тарихий тажрибаларимизга доимий таяниб, улардан хулосалар чиқариб, хатоларни такрорламай иш юритишга кўп ҳам ўрганган эмасмиз. Ҳолбуки, 20-йиллар тажрибасидан ўз-ўзидан битта хулоса чиқиб келади – халқлар бир-бирлари билан иқтисодий алоқаларга киришмай яшаёлмаганларидек, уларнинг тиллари ҳам бир-бирларидан таъсирланмасдан ривожлана олмайди. Уларнинг сўз бойликлари ҳамиша бир-бирларига кўчиб, бир-бирларини тўлдириб турган. Турли элатлар ва юртлар ўртасида қатнаган карвонлар турли-туман буюмларнигина эмас, бу буюмларнинг номларини ҳам ташишган. Бир-биридан озиқланиши, бир-бири ҳисобига бойиши тил ривожининг асосий қонунларидан биридир. Бу ҳодиса ҳеч кимнинг хоҳишига боғлиқ эмас ва ўз олдига қўйиладиган тўсиқларни ҳам тан олмайди. Масалан, рус тилига юзлаб, балки минглаб туркий, арабий сўзлар кириб қолган ва улар бугун ҳам жонли сўзлашув тилида ўз мавқеини сақлаб қолган. Масалан, киоска (аслида – кўшк) колбаса (асли – қулбости), караул (асли – қоровул), адмирал (асли – амир ал-баҳр), логариф (асли – ал-Фарғоний)...

Бу рўйхатни узоқ давом эттириш мумкин. Худди шунингдек, юнон, лотин, рус ва бошқа тиллардан ҳам ўзбек тилига кириб, ўзлашиб кетган сўзлар кўп. Қизиғи шундаки, бу жараён кеча бошланган эмас, балки чуқур тарихий илдизларга эга. Масалан, минг йил аввал Беруний бошлиқ бошқа атоқли мутафаккирларимиз «философия», «категориюс» каби атамалардан кенг фойдаланишган. Ёхуд фанларни тасниф қилганда «рациональные науки» тушунчасини бугун бизга ўхшаб «рационал илмлар» деб аташмаган, балки «илми ақлия» деб жуда чиройли, жуда шарқона ва жуда тушунарли шаклда қўллашган.

XX асрга келиб, бу алоқалар жуда кучайди ва муайян ижтимоий-иқтисодий сабоқларга кўра ўзбек тилига кўплаб байналмилал сўзлар кириб келди. Бугунги кунда ҳар қанча уринманг, уларнинг ҳаммага манзур бўладиган муқобилларини топиш қийин. Масалан, электр, радио, телефон, телеграф, телеграмма, банк, касса, компьютер, робот, космос ва ҳоказолар. Бунга ўхшаш сўзлар онгимизга шу қадар сингиб кетганки, биз уларни ўзбек сўзлари деб қабул қилаверамиз ва бундан ҳеч қандай ноқулайлик сезмаймиз. Уларни, албатта, бошқа ўзбекча сўзлар билан алмаштиришга уриниш беҳуда бир иш бўлур эди. Беҳуда уриниш эса, маълумки, белни синдиради.

Булар яна бир карра шуни исбот қиладики, тил борасида сира ҳам шошма-шошарлик кетмайди. Тилда қайси сўзлар яшаб қолади-ю, қайсилари истеъмолдан чиқиб, йўқ бўлиб кетади – буни фақат ҳаётнинг ўзи ҳал қилади.

ТИЛДА ҲИКМАТ КЎП

Тилда ҳикмат кўп. Тил – халқнинг, миллатнинг энг катта бойлиги, энг қутлуғ неъматидир. Аввало, Аллоҳ таоло халқларга тилни инъом этган экан, бандаларини ўзаро мулоқотда қийналмасин, бир-бирларини англаб, эҳтиёжларини ўзаро тушуниб, бир-бирларига меҳрибон бўлсин, деган мақсадни кўзлаган. Шу билан бирга, менинг бандаларим ҳайвонлардан ажралиб турсин, уларни табиатдаги энг олий мавжудотлар сифатида яратганим тилда ҳам сезилиб турсин, деган ният ҳам бўлиши керак. Ҳар ҳолда, тилнинг яратилишида ақл бовар қилмайдиган уйғунлик, мақсадга мувофиқлик бор. Тасаввур қилингки, бир кун эрталаб уйғониб қарасангиз, ҳар бир одамнинг ўз тили бор: эрталабданоқ машмашалар бошланади – эр ўз тилида, хотин ўз тилида гаплашади. Ота болани, қиз онани тушунмайди. Кўчада, ишда ҳам аҳвол шу. Хўш, нима бўларди шунда? Нима бўларди, қиёматнинг каттаси бошланарди. Минг қатла шукрки, ундай яратилмаганмиз. Қолаверса, тилимизда тарихимиз, маданиятимиз, маънавиятимиз сақланиб қолган. Мақоллар ва маталларда, турли ибораларда авлод-аждодларимизнинг қай тарзда яшагани, қанақа расм-русумларга амал қилгани муҳрланиб қолган.

Раҳматлик бувим оддийгина қишлоқи аёл бўлган бўлсалар-да, жуда чечан, ҳар гапга бирон матал ёки мақол қўшиб гапиргувчи эдилар. Баъзан мени койиб қолганларида: «Бувижон, нега ҳадеб койийверасиз, ахир неварангизман-ку?» десам, «Неварам бўлсанг нима? Гўримга ўт қалармидинг?» дер эдилар. Мен бу гапга тушунмасдим, саволимга гўрнинг, унга ўт қалашнинг нима дахли бор эканини билолмасдим. Шу зайлда йиллар ўтди. 60-йилларда ҳиндиларнинг буюк доҳийси Жавоҳарлаъл Неру оламдан ўтди. Унинг дафн маросими матбуотда батафсил ёритилди. Маълум бўлдики, ҳиндилар ҳозир ҳам ўлган одамнинг жасадини гулханда ёндириб, кулини Ганга дарёсига сепиб юборишар экан. Неруннинг васиятига кўра, унинг жасади ёнадиган гулханга энг севимли невараси ўт қўйибди. Бирдан бувимнинг ўша нақлини эсладим: демак, бир замонлар бизда ҳам жасад ёқилган экан-да, демак, гулханга ўт қўйиш невара учун энг фахрли иш бўлган экан-да? Бундан чиқадики, ўша ибора камида 2,5 – 3 минг йиллик тарихга эга.

Ана кўрдингизми, тилимизда бундай иборалар қанча! Тарихимизни ўрганишда, ўзлигимизни танишимизда уларнинг аҳамияти йўқми? Ҳа, тилда чиндан ҳам ҳикмат кўп. Шундай экан, тилни ҳимоя қилиш, унинг ривожи учун реал замин яратмоқ бугунги куннинг ғоятда муҳим вазифасидир. Буни ўқиган баъзи одамлар жиддий эътироз билдириши мумкин: нега ваҳима қиляпсиз? Ахир, ўзбек тилига давлат тили мақоми берилди. Давлат ташкилотларида давлат тилида иш юритиляпти, Тил комиссияси мунтазам ишлаб турибди, Атамалар қўмитаси фаолият кўрсатаяпти, жойларнинг номлари ўзгартириляпти, секин-аста лотин алифбосига кўчилаяпти. Тўғри. Айниқса, мустақиллик йилларида ўзбек тилининг равнақига алоҳида эътибор бериляпти. Лекин барибир тил борасидаги бугунги аҳволдан тўла қониқиш ҳосил қилиш қийин. Жумладан, тил ҳақидаги қонунда ўзбек бўлмаган фуқароларга зарур ҳолларда ўзбек тилини ўрганиш учун 8 йил муддат берилган эди. Аслида, шу муддатни айрим ўзбекларга бермоқ керак экан. Гап шундаки, шўро замонида тилини ҳакка чўқиган, ўзининг она тилида иккита жумлани бир-бирига қўшиб гапира олмайдиган, фақат рус тилида булбулигўёлик қиладиган амалдорлар кўпайиб кетган эди. Албатта, рус тилини ёхуд бошқа халқларнинг тилини билиш нуқсон эмас, бу аксинча – фазилат. Аммо шу шарт биланки, бундай одам, айниқса, мансабдор бўлса, биринчи навбатда ўзининг она тилини мукаммал билмоғи керак. Афсуски, амалда бундай бўлмаётир. Ҳозир ҳам турли тоифадаги мансабдорлар ичида ўзбек тилида ўқиш ва ёзиш у ёқда турсин, эплаб гапира олмайдиганлари ҳам тез-тез учраб турибди.

Кези келганда, яна бир гапни айтмоқ керак. Тил ҳақидаги қонунда қисқа муддатда ҳамма идораларда иш юритишни давлат тилига кўчириш назарда тутилган эди. Аввалига бу иш анча ҳафсала билан бошланди ва кўпгина ташкилотлар чиндан ҳам давлат тилида иш юрита бошладилар. Аммо назорат сусайганини сезган баъзи бир ташкилотлар орадан кўп ўтмай бу ишни йиғиштириб қўйдилар. Бунинг оқибатида бугунги кунда ҳам кўп фармойишлар, буйруқлар, кўрсатмалар, қўлланмалар тўғридан-тўғри рус тилида тайёрланяпти, ёзишмалар ҳам мунтазам равишда давлат тилида юритиляпти деб бўлмайди.

Яна бир масала. Маълумки, бугунги кунда ҳар хил фирмалар, жамоалар, жамғармалар, уюшмалар, банклар, корпорациялар, ҳиссадорлик жамиятлари ва бошқа ташкилотлар кўпайиб кетган. Уларнинг ҳаммаси ҳам ўз номига эга бўлишга интилади. Бу – қонуний истак, унга эътироз билдириб бўлмайди, албатта. Аммо улар танлаган номлар кўп ҳолларда шунақа бесўнақай, қўпол, шунақа ясамаки, бу сифатлари билан тилимизни бузишдан бошқага ярамаяпти. «Ўзмевасабзавотузумсавдо» дейишадими-ей, «Ўздунробита» ми-ей... Ҳатто яқинда газетада босилган эълонда «Ўзбекоқова» деганини ҳам ўқиб қолдик. Афсуски, буларни ким ўйлаб топиб, ким тасдиқлагани маълум эмас – шуниси маълумки, уларнинг диди ниҳоятда ўтмас, она тили олдида ўз бурчини ҳам мутлақо ҳис қилмайди. Энг ёмони шуки, бунақа шумшук муомала ҳаддан ташқари кўпайиб кетган ва улар ҳозирги кунда ҳар қандай назоратдан четда қолган. Тилнинг табиатига мос келмайдиган бунақа ясама сўзларни зўрлик билан тилга олиб кириш, ўзининг она тилини ҳам, миллатини ҳам менсимаслиқдан бошқа нарса эмас.

Адолат юзасидан айтиш керакки, она тилини чала биладиганларнинг сафида, минг-минг таассуфлар бўлсинки, она тилимизнинг бойлигини сақлаши, баркамоллиги учун курашмоғи зарур бўлган зиёлиларимизнинг турли гуруҳлари ҳам бор. Бу гуруҳларни номма-ном санаб кўрсатиш мушкул. Телевизор экранида гапини эплаб гапира олмайдиган, сўз бойлиги ниҳоятда қашшоқ бўлганидан «Ҳаҳ, нима дерди?» деб дудуқланиб турадиган туппа-тузук одамларни кўп кўрганмиз. Афсуски, уларнинг орасида ёзувчи ва мунаққидлар ҳам учраб туради.

Бугун тилимизнинг ривожига жиддий хавф туғдираётган омиллардан яна бири телевидениедир. Тўғри, сўнгги йилларда ТВда кўпгина ижодий изланишлар бўлаяпти, ТВ ходимлари кўрсатувларнинг ранг-баранг ва мароқли бўлиши учун жиддий изланмоқдалар. Бундан кўз юммаган ҳолда айтмоқ керакки, тил борасида талабчанлик ТВда жуда сусайиб кетди. Назаримда, айниқса, ёш журналистларнинг тил борасидаги фаолиятлари бутунлай назоратсиз қолиб кетганга ўхшайди. Негаки, кўп ҳолларда энг оддий, энг бирламчи савод етишмайди, эга билан кесимни, қаратқич билан тушум келишиги фарқланмайди, қўшма гаплар тузишда палапартишликлар бор, услубнинг нозик жиҳатларига сира эътибор берилмайди. Масалан, тажрибали шарҳловчилардан бири жумлани «Мен сизларга...» деб бошлаб, «тўғрисида айтиб бердик» деб тамом қилади. Ёки бўлмаса «жангларда толибонларнинг кўпгина ҳарбий техникаси асир олинди», дейди. Ахир, техника асир олинмайди, ўлжа олинади-ку! Ёхуд бошқа бир бошловчи «Сизни... ажойиб учрашув кутади», дейди. Бир қарашда, бу жумлада ҳеч қандай ғалатилик йўқдай кўринади, лекин тузукроқ ўйлаб кўрилса, унинг рус тилидан сўзма-сўз таржима қилинганини, ўзбек тилининг табиатига монанд эмаслигини пайқаш қийин эмас. ТВда тил бобида бундан ҳам ёмонроқ «тажриба»лар бор – сўнгги йилларда ТВ журналистлари ўртасида «чиройли» гапиришга интилувчилар кўпайиб кетди. Масалан, «деҳқон далага чиқди» деган оддийгина гапни айтмоқ учун «кўз илғамас уфқлар ортидан заррин нурларини аста таратиб, бутун борлиққа табассум ато қилиб, бош кўтариб келаётган қуёшдан жилоланаётган адирлар бағрида ястаниб ётган боғ орасидан ўтган илон изи сўқмоқ бўйлаб, қўлидаги райҳонни ҳидлай-ҳидлай, жонларга роҳат бахш этувчи мусаффо тонг ҳавосидан тўйиб-тўйиб нафас олиб, ҳали оҳори тўкилмаган кирза этигини гурсиллатиб далага йўл олган бободеҳқонни кўрди» деган узундан-узоқ чигал жумлаларнинг чакалакзорига сизни етаклайди. Мен ТВда айнан шу жумла ишлатилган демоқчи эмасман, аммо шунга ўхшаган ўта дидсизлик билан тузилган, чучмал, энсани қотирадиган, маъноси ғариб жумлалар кўп учрайди. Бундай баландпарвоз услуб фикрсизликдан ва саводсизликдан ўзга нарса эмас.

Услубдаги баландпарвозлик билан бирга ёхуд шу шаклда ниқобланган ҳолда тилимизда яна бир иллат анча-мунча томир ёймоқда. Бу эзмаликдир. Абдулла Қаҳҳор уни «адабий эзмалик» деб атаган эди. Одамлар ҳар хил бўлади. Уларнинг орасида эзмалари ҳам бор, албатта. Лекин ҳозир бошқа эзмалик ҳақида гап кетяпти. Турли-туман йиғинларда, мажлисларда тутуруқсиз, пуч ва бемаъни, узундан-узоқ вайсаб, одамларнинг вақтини ўғирлайдиган эзмаларни назарда тутяпмиз. Ҳозир, айниқса, тўйларда улар кўп учрамоқда. Адиб Мирмуҳсин уларнинг суратини яхши чизипти: «Косагул бўлишни касб қилиб олган бир сергап кимса сўзининг нуқтаси йўқ, микрофонни оғзига олиб бориб, ютиб юборгудай шақиллаб гапириб турипти». Ана шу ўзига бино қўйиб тинимсиз шақилловчи кимса одамларнинг кўзига нақадар совуқ ва манхус кўринишини пайқармикан? Албатта, бунақа эзмалик ҳам жамоатчиликка, ҳам она тилимизга ҳурматсизликдан ўзга нарса эмас. Ахир ҳеч қачон тилнинг гўзаллиги жумлаларга тизилган сўзларнинг миқдори билан ўлчанган эмас. Аксинча, жуда ихчам шаклга теран маъно жамланган ҳолларда жамоатчилик жумла муаллифининг маҳоратига тан беради. Буюк шоирларимиз она тилига бунақа моҳир муносабатларнинг юксак намуналарини берган. Абдулла Тўқайнинг умрининг сўнггида яратган кичкина шеърида шундай мисра бор:

Кирланиб битдим ўзим,
Дунёни поклай олмадим.

Буни қаранг – бор-йўғи олтита сўз, аммо олтита оддий сўзга бир одамнинг бутун таржимаи ҳоли, таржимаи ҳолигина эмас – ёшликдаги орзу-умидлари, идеаллари, дунёни поклаш йўлидаги курашлари, уларнинг беҳудага чиққани, аксинча, ўзи кирланиб битгани – ҳамма-ҳаммаси жо бўлипти. Қани энди, ҳаммамиз ҳам шунақа мухтасар ва шунақа маънодор гапирадиган бўлсак!

Мазкур мақолада мен атайин мисолларни кўпайтирганим йўқ. Негаки, шундоқ ҳам она тилимизнинг камолоти йўлидаги саъй-ҳаракатимизни кучайтириш кераклиги яққол сезилиб турипти. Тилимиз ҳамон парваришга ва ҳимояга муҳтож. Аммо савол туғилади: тилни қандай парвариллаш керак? Нима қилиб тилни ҳимоя қилса бўлади? Мен аминманки, она тилимизни ҳимоя қилиш уни теран ўрганишдан бошланмоғи лозим. Фақат тилшунослargина эмас, ёзувчилар ёхуд журналистларгина эмас, ҳамма, бутун халқ, бутун миллат ўз тилининг жамики бойликлари ва имкониятларидан самарали истифода қилмоғи учун жуда бой луғат захирасига эга бўлмоғи, имкони борича сўзларнинг илдизини, келиб чиқишини, замон ва макондаги саргузаштларини билмоғи керак.

Тилимизни яхши билсак, уни ҳар хил худа-беҳуда хуружлардан ҳимоя қила оламиз. Бир мисол келтирай: 80-йилларда бўлса керак, бир рус олими Москвада чиқадиган газетада катта мақола эълон қилиб, ўзбекларда динга берилиш кучайиб кетяпти, деб даъво қилган эди. Бу даъвонинг исботи учун «Ялла» ансамблининг номини эслаб, бу сўз «Ё олло!»дан олинган деганди. Ҳолбуки, бу бутунлай нотўғри. «Ялла» – қадимий туркий сўз. У «ёл» ёхуд «ял» деган сўздан келиб чиққан. «Ял» – ҳордиқ, роҳат, дам олиш, истироҳат деган маъноларни беради ва худди шу шаклда бугунги татар тилида кенг қўлланади. Ўзбек тилида ҳам машҳур қўшиқда «учтами-тўртта бўлволиб яллолашайлик» дейиладики, бу факт ҳам юқоридаги сўзнинг ҳеч қанақа диний мазмуни йўқлигидан далолат беради.. Аммо шуниси ҳам табиийки, тилнинг бунақа нозик томонларини ҳамма ҳам билавермайди. Бунда кўпчиликка мутахассислар – тилшунослар ёрдамга келмоғи зарур. Бизда тил сирларини мароқли баён қиладиган, ёзувчиларнинг бу борадаги маҳоратларини очадиган китоблар йўқ даражада. Шу пайтга қадар икки-учта русча-ўзбекча луғатни айтмаса, этимологик луғат, шевалар луғати, архаик сўзлар луғати, антоним ва синоним сўзлар луғати йўқ. Бир вақтлар касб-кор терминлари, ҳунармандлик терминларидан бир иккита луғат чиқарилган эди. Афсуски, бу иш ҳам чала қолиб кетди. Абдулла Қодирий, Чўлпон, Ойбек, Ғафур Ғулом, Абдулла Қаҳҳор каби ёзувчиларнинг луғатини чиқариш бугунги кунда, яъни компьютерлар асрида унча мураккаб эмас-ку!

Ўтган асрнинг буюк ёзувчиларидан бири А.П. Чехов айтган эди:«Одамда ҳамма нарса чиройли бўлмоғи керак – кийим-кечаги ҳам, феъли-атвори ҳам, ҳусни ҳам». Мен бунинг ёнига «тили ҳам» деб қўшиб қўйрдим. Ҳар бир одамнинг тили нафақат ширин бўлсин, балки маънога, жилоларга, муаттар бўйларга тўла бўлсин. Она тили – гулга ўхшайди. Аммо гул бировнинг қўлида бир зумда сўлиб қолади, бошқа бировнинг қўлида эса яшнаб, барқ уриб очилади. Келинглар, ҳар биримиз имконимиз борича она тилимизни яшнатайлик.

Озод ШАРАФИДДИНОВ, профессор.

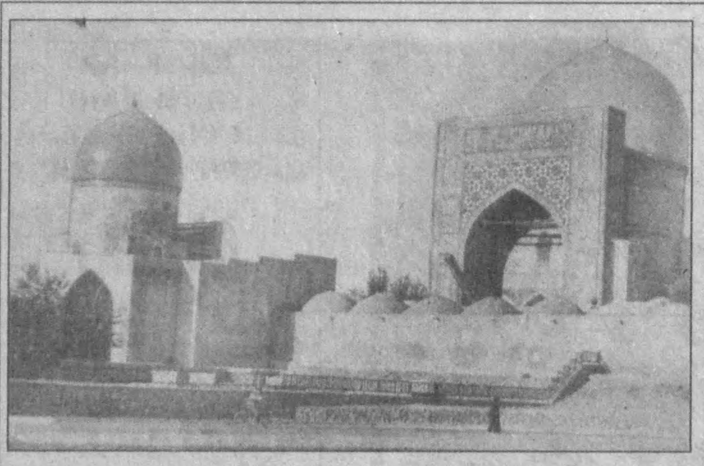

МУАММО

ЁДГОРЛИКЛАРНИ ТИКЛАШГА ТЎҒРИ ЁНДАШАЙЛИК

Ватанимизнинг меъморчилик ёдгорликлари, уларнинг зангори гумбазлари, нафис пештоқлари, рангли кошинлари ва миноралари инсон қўли билан яратилган буюк асарлар бўлиб, ҳар биримизда фахрланиш ҳиссини уйғотади ва уларни келгуси авлодларга етказиш учун авайлаб-асраш замондошларимизнинг бурчидир.

Ёдгорликлар архитектура, археология, тарих, санъатшунослик соҳалари бўйича чуқур ўрганилмоқда, бироқ конструктив ва муҳандислик масалалари кун тартибида долзарб бўлиб турибди.

Архитектура ёдгорликларининг муҳандислик масалалари, конструкция ечимлари, уларнинг ҳисоб-китоблари бўйича жиддий ва кечиктирилмасдан иш олиб борилиши лозим. Айрим тарихий ёдгорликларнинг емирилиш, ёрилишга юз тута бошлаганлиги бундай муаммоларни янада ўткирлаштиради. Бухородаги машҳур Чор минорнинг бир минораси емирилганлиги сўзимизнинг далилидир. Албатта, бу кўнгилсизликлар собиқ шўро ҳукуматининг кўп йиллар мобайнидаги эътиборсизлиги боис юз берганлиги маълум.

Манбаларда кўрсатилишича, Ўзбекистон ҳудудидаги тарихий, меъморий обидалар асримизнинг бошларида 40 мингдан ортиқ экан. Уларнинг сони 7 мингтага тушиб қолди. Совет тузуми даврида уларнинг аксарияти ҳар хил сабаблар билан бузиб юборилди. Шулардан кўп қисми дунё аҳамиятига эга бўлиб, халқаро ЮНЕСКО ташкилоти ҳисобида. Архитектура ёдгорликларини қайта таъмирлашдан олдин, албатта, унинг муҳандислик тархи, техник ҳолати, ёрилиш, оғиш тезлиги, юк кўтариш кучи аниқланмасдан туриб унга конструктив тадбир яратиб бўлмайди.

Республика Маданият ишлари вазирлиги қошида ёдгорликларни сақлаш бош илмий бошқармаси ҳамда Ўзбекистон таъмиршунослик институти бор. Бу ташкилотлар ҳамма архитектура ёдгорликларининг техник («сиҳат-саломатлик») ҳолатларини аниқлаш ва кузатиш, уларни тиклаш, мустаҳкамлаш учун масъулдирлар. Лекин, бизнингча, мазкур ташкилотлар архитектура, археология, тарих, санъатшунослик муаммолари билан нисбатан кўпроқ шуғулланишмоқда. Уларнинг таркибида конструктив соҳа бўйича мутахассислар кам. Бу эса бирор иншоотда шикастланиш ва бузилиш пайдо бўлса, уни таъмирлашда қийинчилик туғдирмоқда.

1995 йили Тошкент архитектура-қурилиш институтининг бир гуруҳ мутахассислари йирик илмий режа бўйича Шаҳрисабзда Оқ Сарой аркининг конструкция-муҳандислик муаммоси бўйича иш бошлашганди. Муаммога комплекс ёндашиш—заминнинг ҳолатидан бошлаб аниқ ҳисоблаш, биринчи марта ўта сезгир сейсмометрик асбоблар билан кузатиш, юқори аниқликдаги геодезик ўлчамлар, геологик ва гидрогеологик ўрганишлар оқибатида бу довруқли аркда охирги пайтда емирилишнинг кучайганлиги, айниқса, иншоот бир пештоқининг чўкиши тезлашганлиги аниқланди. Шундай қилиб, иншоотнинг техник ҳолати аниқланиб, қулаш ҳолатидаги пештоқнинг тиклашнинг конструктив ечими топилди. Энди гап бу ечимдан самарали фойдаланишда. Бизнингча, Оқ Сарой аркини зудлик билан таъмирлаш лозим.

Яна бир мисол. Самарқанддаги ноёб архитектура ёдгорликларидан бири — Регистон майдонидаги Тилла Қори масжидидир. Шу масжиднинг ғарбий қисми ўта авария ҳолатида бўлиб, деформация кун сайин ошиб бормоқда. 70-йилларда унинг гумбазини тиклаш учун катта маблағ, куч сарфланди, лекин кутилган натижага эришилмади. Бу борада, чамаси, кескин чора-тадбирлар кўриш лозим.

Биз яна бир муаммо устида тўхталишни зарур деб биламиз. У ҳам бўлса, ёдгорликларни таъмирлаш ишига ўзимиздаги мутахассис олимлар бир ёнда қолиб, чет эллик мутахассисларнинг таклиф қилинишидир.

Тўғри, улардан тарихий ёдгорликларни асраш-авайлаш ва қадрлашни ўрганиш керакдир. Лекин чет элликлар қанчалик етук мутахассислар бўлмасин, биздаги архитектура ёдгорликларининг нозик томонларини ўзларича талқин этадилар. Уларнинг Шарқ меъморчилиги тўғрисидаги фикр-мулоҳазалари кўпинча ҳақиқатга тўғри келавермайди. Ундан ташқари, бизнинг ҳудудимиз юқори сейсмик зонада жойлашганлиги ҳамда чўкувчан грунтли эканлигини эътиборга олиш керак. Буни эса шу обидалар тархини, конструкциясини, архитектурасини чуқур ўрганган кишилар яхши билади.

Республикамизда иншоотлар конструкциясини ва тархини ўрганиш, уларнинг «умрини узайтириш» муаммолари билан шуғулланувчи жаҳон илмий жамоатчилигига яхши таниш ўн бешдан ортиқ фан докторлари бор. Бундай илмий салоҳият бутун Марказий Осиё мамлакатларида ҳам йўқ. Ана шуларни ишга жалб қилиш керак.

Ҳар бир иншоот конструкциясини, қурилиш ашёларини чуқур таҳлил қилмасдан, унинг техник ҳолатини аниқламасдан туриб, тиклаш ва таъмирлаш конструкциясини яратиш мумкин эмас.

Республикамиздаги илмий салоҳияти етук мутахассисларни ҳисобга олиб, архитектура ёдгорликларининг конструкция ҳолатини ва ишлатиладиган қурилиш ашёларини ўрганадиган, уларни таъмирлаш, мустаҳкамлаш усулларини яратадиган муҳандислик маркази Тошкент архитектура-қурилиш институти қошида очилишини мақсадга мувофиқ, деб биламиз.

Б. АСҚАРОВ,
Тошкент архитектура-қурилиш институти ректори, техника фанлари доктори.

К. АБДУРАШИДОВ,
шу институт қурилиш механикаси ва иншоотлар зилзилабардошлиги кафедраси мудири, техника фанлари доктори.

ДУНЁ ДАРАКЛАРИ

ДАВЛАТ ДЕПАРТАМЕНТИНИНГ БАЁНОТИ

АҚШ давлат департаменти НАТОнинг кенгайиши ҳақида баёнот тарқатди. Баёнотда Европа ҳамон АҚШ миллий манфаатларида муҳим ўрин тутиши алоҳида таъкидланиб, Польша, Венгрия, Чехия Республикасининг НАТО блокига қўшилиши қитъада хавфсизлик ва барқарорликни сақлашда муҳим омил бўлади, дейилади.

ИРОҚ АТРОФИДАГИ ВОҚЕАЛАР ЗАНЖИРИ

Ироқ атрофидаги воқеалар ҳамон жаҳон оммавий ахборот воситалари хабарлари ичида етакчилик қилмоқда. АҚШ Президенти, мабодо Ироққа ҳарбий зарба берилса, бунга халқаро ҳамжамият талабларини назар-писанд қилмаган Саддам Ҳусайн айбдор бўлади, деди. Ироқ атрофидаги тангликни бартараф этишга Россия ва Франция ҳам фаол киришди. Ушбу давлатлар келишмовчиликни тинч, музокаралар йўли билан ҳал этиш йўлини ҳимоя қилмоқдалар.

СУРАТДА: Қоҳира шаҳрида жойлашган Опера театри биноси. Бу ерда шаҳарликлар ва сайёҳлар араб мумтоз мусиқаларидан баҳраманд бўлишади.

«ХОНДА» ЙИҒИЛА БОШЛАНДИ

Ҳиндистонда Япониянинг дунёга машҳур «Хонда» компанияси «Анкорд» русумли автомобилларни йиға бошлади. Мазкур компания кейинчалик «Сивик» русумли автомобилни йиғишни ҳам режалаштирмоқда. Автомобиллар Ҳиндистон иқлими ва шарт-шароитларига мосланмоқда.

РЕКОРД ЎРНАТМОҚЧИ

Германиянинг спорт автомобилларини ишлаб чиқарувчи «Порше» концерни бу йил немис автокорхоналари орасида рекорд ўрнатмоқчи. Концерн маъмуриятининг маълум қилишича, ҳозирги пайтда 35 минг дона замонавий спорт автомобили ишлаб чиқариш режалаштирилган. Бу режа амалга ошса, 1998 йилги харажатлар 2,5 миллиарддан 4,5 миллиард маркагача кўпаяди.

Хорижий оммавий ахборот воситалари хабарлари асосида тайёрланди.

ШАРҲЛОВЧИ МИНБАРИ

АФРИКА: ЮКСАЛИШ ЙЎЛИДАГИ ИЛК ҚАДАМЛАР

Кейинги йилларда Африка мамлакатларининг ижтимоий ва иқтисодий ҳаётида талай ўзгаришлар рўй бераётир. Жанубий Африкадаги йирик банклардан бири — “Ай-Эс-Би-Си Экватор” экспертларининг ҳисоб-китобларига кўра, Саҳрои Кабирдан то Жанубий Африка Республикасига қадар бўлган ҳудудда жойлашган 35 давлатда кейинги 3 йил ичида ялпи миллий маҳсулот ҳажми сезиларли даражада ўсган. Шунингдек, Халқаро валюта жамғармасининг маълумотларига қараганда, 1997 йилда биргина Мозамбик, Уганда ва Лесотода иқтисодий ўсиш 10 фоизни ташкил этган. Минтақа бўйича эса бу кўрсаткич ўртача 3,7 фоизга етган. Бурунди, Руанда, Сомали ва Серра-Леон каби давлатларда ички низоларнинг бот-бот такрорланиб туриши туфайли мазкур мамлакатларда хорижий компания ва фирмалар самарали фаолият кўрсата олмаяпти. Бу эса, ўз навбатида, Умумафрика иқтисодиётининг юксалишига салбий таъсир кўрсатаётир.

Нима бўлганда ҳам, Африка мамлакатларида ялпи миллий маҳсулот ҳажми кенгайиши сабабли, пул қадрсизланиши даражаси пасаймоқда ва минтақа давлатларининг иқтисодий аҳволи аста-секин яхшиланиб бораётир. Парижда жойлашган Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотининг “Дунё 2020 йилда” деб номланган маълумотномасида қайд этилишича, бунинг асосий сабаби Африкада макроиқтисодиёт ва иқтисодий муросасозлик нуқтаи назаридан келиб чиқиб иш кўрувчи давлатлар сафи тобора кенгайиб бораётганидадир. Қолаверса, бугунги кунда Африкани дунёнинг улкан биржа бозорлари ҳам анча яхши таниб қолди.

Африкаликлар минтақада иқтисодиёт устуворлигини таъминлаш учун, аввало, барқарор хусусий тармоқнинг шаклланишига шароит яратиш ва уни ривожлантириш устидан қаттиқ назорат ўрнатишга ҳаракат қилишаяпти. Бу борада Жанубий Африка Республикаси (ЖАР) минтақанинг бошқа давлатларига қараганда анча илгарилаб кетди. Биргина мисол: ЖАРнинг “Де Бирс” компанияси бугунги кунда жаҳон иқтисодиётида ўз ўрнига эга. Маълумки, мазкур компания бутун минтақа мамлакатларидан қазиб олинадиган қимматбаҳо тошларни қайта ишлаш ва уни жаҳон бозорида сотиш билан шуғулланади.

Таъкидлаш жоизки, Африкада дунё иқтисодий ва сиёсий интеграцияси сари жадал ҳаракат 1997 йилда янада кучайди. Бугунги кунда Африка иқтисодиётини илгари юргизиш учун кучли қурилма вазифасини Жанубий Африка Ҳамкорлик тараққиёти ташкилоти бажараётир. Ҳозир унга аъзо мамлакатлар сони 14 тага етди ва уларда иқтисодий ўсиш суръати 6,7 фоизни ташкил этади. Мутахассисларнинг баҳолашича, Африка учун бу катта кўрсаткич.

Ўтган йили минтақа мамлакатлари Умумафрика иқтисодий уюшмасини тузишга келишиб олган эди. Шарқий Африка уюшмасига аъзо давлатлар 1997 — 2000 йил учун ривожланиш стратегияси ва минтақавий ҳамкорликни янада чуқурлаштириш тўғрисидаги лойиҳани тасдиқлади. Иқтисодий уюшма раҳбарлари 2000 йилга келиб Ғарбий Африка давлатларининг ягона валюта ҳудудини яратишга қарор қилди. Қитъанинг ғарби ва жанубида эркин савдо-сотиқ ҳудудини барпо этиш бўйича ҳам ҳаракатлар бошлаб юборилган. Шунингдек, минтақада саноатни ривожлантириш учун Умумафрика дастурини ишлаб чиқишга эришилди. Жорий йилнинг апрель ойида Аддис-Абебада бўлиб ўтадиган молия вазирлари ва банк раҳбарлари учрашувида шу масала муҳокама этилади. Унда Африка бирлиги ташкилоти, Халқаро валюта жамғармаси ҳамда Жаҳон банки вакилларининг иштирок этиши кутилаяпти.

1997 йилги ҳисоб-китоблар шуни кўрсатдики, Африка иқтисодий режасига бу минтақада жуда кенг тарқалган СПИД касаллиги катта путур етказиши мумкин. Чунки СПИД аҳолининг 15 дан 45 ёшгача бўлган қисмида кенг тарқалиши минтақада ишчи кучининг сезиларли даражада камайиб боришига олиб келаётир. Шунга қарамасдан, Африка мамлакатларидаги иқтисодий имконият анча катта эканини эътироф этиш лозим. Айни пайтда жаҳондаги нуфузли ташкилотлар мазкур минтақа мамлакатларининг иқтисодиётини янада кўтариш мақсадида бир қатор лойиҳалар тайёрлашмоқда.

Жаҳон банки мутахассислари фикрича, минтақа тараққиётига асосан икки омил халал бераяпти. Булар минтақа мамлакатларида уюшган жиноятчиликнинг авж олгани ҳамда аҳоли ўсиш суръатининг бениҳоя катталигидир. Статистика маълумотларига кўра, ҳозир Африка аҳолиси 560 миллион кишидан иборат. Агар туғилиш суръати шу тарзда давом этса, 2010 йилга бориб бу рақам 854 миллионга етади. Бу эса янги муаммолар туғдираверади. Мутахассисларнинг фикрича, Африка мамлакатлари ушбу муаммоларни ўз вақтида ҳал этмас экан, уларнинг жаҳон иқтисодиётига интеграциялашуви анча қийин кечиши турган гап.

Аброр ҚИЛИЧЕВ,
ЎзА шарҳловчиси.

ДУНЁ ДАРАКЛАРИ

”ЯПОНИЯ БОЛАЛАР НАЗАРИДА“

Республика болалар кутубхонасида очилган болалар суратлари кўргазмаси шундай деб аталган. Унга Тошкентдаги 50-мактаб-гимназиянинг тасвирий санъат студиясида шуғулланаётган ўқувчилар чизган суратлар қўйилган.

Ёш рассомлар ижоди Япония, унинг табиати ва маданиятига бағишланган. Япониянинг Ўзбекистондаги элчихонасининг маданият атташеси жаноб Иванэ Такахашининг фикрича, ўзбекистонлик ўқувчилар ўзлари чизган суратларда олис Япония ҳақидаги тасаввурларини бўёқлар орқали ифодалабгина қолмай, бу мамлакат тўғрисидаги билимларини ҳам намойиш этган.

Ёш рассомларга Япониянинг Ўзбекистондаги элчихонаси ҳамда республика болалар кутубхонасининг қимматбаҳо совға ва совринлари топширилди.

(ЎзА).

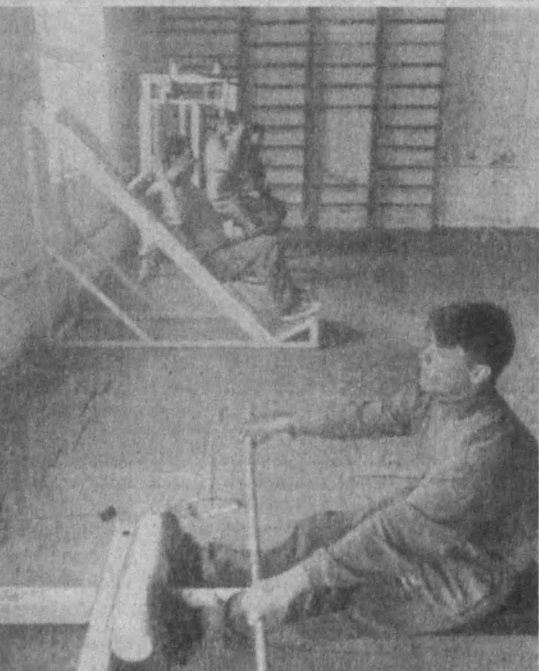

БИР КЕЛИБ-КЕТИНГ...

Тойлоқ туманидаги республика олимпия ўринбосарлари билим юрти ўн беш йилдирки, мамлакатимиз спортининг юксалиши учун хизмат қилиб келмоқда. Спортнинг, асосан, академик эшкак эшиш, сув полоси, эркин кураш, самбо ва футбол каби турларига ихтисослашган. Ушбу масканда ўтган давр мобайнида 4 нафар халқаро тоифадаги спорт устаси, 114 нафар спорт устаси, 435 нафар спорт усталигига номзод ва юзлаб биринчи разрядли спортчилар тайёрланди.

Сўнгги йилларда билим юртида сув спорти турларини ривожлантиришга катта эътибор қаратиляпти. Масалан, ўтган йилнинг октябрь ойида Жанубий Кореяда бўлиб ўтган халқаро мусобақада республикамизнинг академик эшкак эшиш жамоаси 12 та медални қўлга киритиб, биринчи ўринни эгаллаган эди. Бу спортчиларнинг 9 нафари тойлоқликлар эканининг ўзиёқ спорт мактабининг эришаётган ютуқлари диққатга сазоворлигидан дарак беради.

Айни пайтда билим юртида ўнлаб иқтидорли спортчилар таълим олмоқда. Келажакда айнан ўшаларнинг ичидан Олимпиада ва жаҳон чемпионлари етишиб чиқишига шубҳа йўқ.

СУРАТЛАРДА: 1. Катта мураббий Мусо Сайдалиев. 2. Машқ пайти.
Т. НОРҚУЛОВ (ЎзА) олган суратлар.

Марказий Осиё минтақасида ягона бўлган Ўзгеодезкадастрнинг Тошкент картография фабрикаси

умумтаълим мактаблари учун картографияга оид маҳсулотларни (ўқув хариталари ва атласлари), умумий фойдаланиш учун мўлжалланган республика, вилоят ва шаҳар хариталарини, буюртма асосида ўрлиқ ва бланк маҳсулотларини тайёрлайди ва сотади. Сотувда 6-10-синфлар учун география ва тарих фанидан ўқувчи хариталар бор.

Нархи келишилган. Тўлов шакли турлича.

Мулоқот учун телефонлар: 162-53-66, 162-74-92.

Ўзбекистон Республикаси Коммунал хизмат кўрсатиш вазирлиги жамоаси вазирликнинг ободонлаштириш, механизациялаш ва транспорт бошқармасининг бошлиғи Н. А. Исроиловага акаси

Аҳмаджон ИСРОИЛОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Республикаси Ижтимоий таъминот вазирлиги қошидаги масъулияти чекланган жамият шаклидаги «Мезон» аудит фирмаси жамоаси фирма бош директори Аҳмадбек Жўрабековга отаси

Жўрабек ФАРМОНОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Тошкент архитектура-қурилиш институти жамоаси «Физика» кафедраси лабораториясининг мудири К. Исакбековга отаси

Мажид ИСАКБЕКОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ҳамза номидаги ўзбек давлат академик драма театри жамоаси Маннон Уйғур номли Тошкент давлат санъат олийгоҳининг катта ўқитувчиси Мунаввара Абдуллаевага волидаи муҳтарамаси

АДОЛАТ аянинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

Бош муҳаррир
Аббосхон УСМОНОВ

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

БЎЛИМЛАР:
Парламент 133-57-34;
Ҳуқуқ ва қонунчилик 136-07-94;
Иқтисодиёт 136-36-65;
Қишлоқ хўжалиги 136-37-85
Маънавият 136-35-60, 132-10-65;
Хатлар 136-29-89, 133-07-48;
Фан, туризм, спорт ва ҳарбий ватанпарварлик 132-12-08;
Халқаро ҳаёт 132-11-15;
Котибият 133-10-28;
Эълонлар 136-09-25.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 0001
Буюртма Г — 0984, 41579 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган.
Қоғоз бичими А—2
Газета IBM компьютерида терилди ва операторлар Рустам АЗИМОВ ва Сергей ЛУКИН томонидан саҳифаланди.

МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП,
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Навбатчи муҳаррир — И. Ўтбосаров.
Навбатчи — Ш. Каримов.
Мусаҳҳиҳ — Ш. Машраббоев.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.
Босишга топшириш вақти—21.00 *Босишга топширилди: 22.20* 1 2 3 4 5 6